

oo gra H

D

brüder

THEOLOGIA ΔΙ' ΟΛΙΓΩΝ,
NON TANTUM SELECTISSIMA, QUÆ AD THEOL. REVELEATAM
POSITIVAM,
VERUM ETIAM, QUÆ AD

POLEMICAM,
MORALEM
ATQUE
CONSOLATORIAM

PERTINENT, E SCRIPTURIS S. AC CELEBERR. THEOLOGIS,
(CUMPRIMIS E B. BAIERI COMP. THEOL. POSITIVÆ,
CUJUS METHODUM SINGULASQUE THESES HÆC
THEOL. ΔΙ' ΟΛΙΓΩΝ CONTINET),

SPECIATIM QUOQUE

COMPENDIOLUM PECULIARE,
SCIL. DEFINITIONES ET DISTINCTIONES SACRAS MA-
JUSCULIS LITERIS EXPRESSAS,

IN COMPENDIOSISSIMO COMPENDIO
EXHIBENS :

HUCUSQUE LECTIONIBUS ACADEMICIS PRIVATISS. SUB-
STRATA, NUNC VERO E MISTO PUBLICÆ LUCI DATA.

CUM

CENSURA ET APPROBATIONE

JO. FRANCISCI BUDDEI, THEOL. D. ET PP.

JOH. XVII, 17.

M. Kolbe

Πάτερ ἄγιο, ἀγίασον ἡμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, ὃ λόγος
ὁ σὸς ἀλήθεια ἐστίν. A. H. Wadsworth

HANNOVERÆ

APUD NICOLAUM FORSTERUM,

M DCC XIV.

10

THEOLOGIA ANTIQVA
 POSITIVAM
 MORALEM
 CONSOLATORIAM

IN
 COMPENDIOLLOM
 PECULIARE

IN COMPENDIOSISSIMO COMPENDIO
 EXHIBENS

INQVIA LECTIOIBVS ACADEMICIS PRIVATISS. SVB
 STRATA, NUNC VERO IN MISTO PUBLICIS ENCI DATA

AVT
 CENSURA ET APPROBATIONE
 JO. FRANCOIS BUDDEI, THEOL. DOCT.

Halae, 1777.

APVD NICHOLAVM TORSTERRIVM
 MDCCLXXVII

LECTORI BENEVOLO S.

Qui hancce Theologiam
δι' ὀλίγων tibi exhibet, auctor
doctissimus, & in publico
munere constitutus, cau-
sas grauissimas habet, cur nomen
suum ignorari velit. A me autem
facile impetrauit, ut a me lectum
& adprobatum, libellum, publice
significarem, cum in eo nihil depre-
hendatur, quod a recepta ecclesiae
nostrae doctrina, librisque symboli-
cis, alienum sit. Quin potius prae-
stantissimorum ecclesiae nostrae theo-
logorum vestigia ubique accurate
pressit, omnique studio, id dedit ope-
ram, ut ἡ ἀποστολικὴ ἰσχυρὰ καὶ ἀκατακτάτων λόγων
seruaret. Nec contemnendum quis
hunc eius laborem existimauerit,
etsi quibusdam superuacaneum vi-
(2 deri

deri poterat, ex compendiis noua
concinnae compendia. Studiorum
namque haec est ratio, ut memoriae
quoque consulendum sit. Tanta
Theologiae amplitudo est, ut cuncta
mente complecti, quae eius corpus
constituunt, difficile sit, nisi summa ca-
pita velut in tabula exhibita saepius
repetantur, quo ipso Et ne cetera,
quae cum illis coniuncta sunt, exci-
dant, efficitur. Laudem insignem
isti promerentur, qui aliorum sal-
tem inferuire utilitati, aut iuuen-
tutis promouere commoda, institu-
unt. Quod cum diuersa ratione
fieri queat, non vnus quoque gene-
ris libris opus est. Faxit DEUS,
ut ex hocce etiam libro uberrimos
ecclesia nostra fructus percipiat.

Jenae die XIX. Febr.

MDCCVIII.

JOAN. FRANCISCUS BIDDEUS,
Theol. D. & P. P.

PRÆFAMEN EDITORIS.

Ompendiosa scribendi ratio in Ecclesia DEI jam olim erat usitata, hodiernum est usitata, & ad finem usque mundi manebit usitata. In ecclesia Veteris Testamenti è multis duntaxat duodecim *Prophe-
tas Minores*, à voluminibus minoribus secundum *Augustinum* * ita dictos, (quamvis enim *Hoseas* & *Zacharias* numerò capitum excedant *Danielem*, tamen capita eorum sunt breviuscula, *Danielis* autem prolixiora;) adduxisse sufficiat. In ecclesia novi foederis placuit hic mos *Apostolis*, quod ex ipsorum epistolis maximam partem compendiosis, & *D. Petri verbis*, 1. *Epist. V. n. δι' ὀλίγων ἔγγρα-
φῶν, paucis scripsi*, (è quibus titulus quoque
) (3) præ-

* *Calob. Bibl. V. T. illustr. Tom. II. p. 5.*

præsentis libelli mutuatus est,) cuius ad o-
 culum patet: placuit idem Theologis se-
 quentium & potissimum posteriorum seculo-
 rum, inde tot capitula, pædagogias, summulas,
 sententias, enchiridia, compendia, syntagmata, bre-
 viaria, breviculos, catecheses, institutiones, introdu-
 ctiones, manualia, memorialia, epitomas, synopses,
 nucleos & similia invenire licet, ut pagellæ præ-
 fationi huic destinatæ ne nomina quidem ho-
 rum Epitomatorum capiant, quorum plurimi
 Theologiam positivam tantum, pauciores po-
 lemicam simul, paucissimi summè necessariam
 moralem ac consolatoriam positivæ & pol-
 iuncta n tradidère, quilibet tamen eorum ha-
 bita temporis & auditorum ratione donis di-
 vinitus sibi concessis Theologiæ Studiosis &
 ecclesiæ haud inutiliter inservit: *Maximopere*
quippe confert, primo statim Theologici studii anno
quandam οὐνοῦλογοῦσιν ac οὐνοψιν totius doctri-
nae cœlestis ex libello quodam methodico addiscere,
(hæc est Theologia catechetica,) eandem animo pro-
bè insigere, memoriâ complecti, & perpetuò in ani-
mo secum circumferre, ut quicquid postea in toto
Theologici studii decursu occurrit, ad sedem pro-
*priam & suum quasi locum referre quis possit. ***
 Cum ergò & præsens opusculum hucusque
 in calamum dictatum & uberius in discursibus
 explanatum, eò quod tempori, (dum enim
 rem-

** Verba sunt J. Gerhardi, in nunquam satis laudandâ
 methodo studii Theol. cap. V. p. 159.

tempus exiguum praelectioni aut scriptioni impendebatur omne reliquum scripturarum sacrarum scrutinio, demonstrationibus, disputationibus, systematum Theologicorum commendationi ac evolutioni aliisque studiis proficuis felicissimè destinari poterat,) memoriae & sumptibus consulat, ab amicis quibusdam prelo dignum aestimatum fuerit; idem compendiosissimum compendium imposteriorum quoque nemini fore dispendium, quin potius à quibusdam non inutiliter teri ac usurpari posse, in Christo spes est. *Quemadmodum enim illi, qui certam & accuratam viarum ac compendiorum in viis faciendorum notitiam habent, citius ad metam perveniunt, quam qui per sylvas saltusque & inhospita tesqua ferarum, per montes, per aquas & per praecepta vagantur: sic longè felicius in Theologiae studio ad praefixam perveniunt metam, qui per talismodi compendia progrediuntur & évangelicos omnia tractant, quam qui citra ullam ordinis rationem ac citra omnem delectum in percurrendis veteribus & recentioribus scriptoribus summo labore occupantur.* *** Oro autem **DEUM** Trinunum, qui omnipotente creatione angelos hominesque imagine suâ dignatus est, qui providentiâ paternâ cuncta gubernat, potentiâ credentes ad beatitudinem custodit, & justitiâ incredulos aeternum damnat, qui mortuus aliquando resuscitabit, resuscitadosque justè
ju-

*** Gerhard. l. c. p. 7.

judicabit, ut nos, qui naturâ filii iræ sumus & Divinam Ipsius Majestatem peccatis sæpè offendimus, æternâ suâ gratiâ in Christo per fidem regenerare, regeneratos justificare & justificados renovare ac in omni opere bono absolutos reddere velit, quò per salutarem verbi & sacramentorum usum sanctificati electionem nostram firmam efficere studeamus, & ecclesia Ipsius porro per Ministerium verbi collecta sub Magistratu benedicto piis conjugibus atque familiis adaugeatur. **** Crescit infirmitas nature humanae in hac mundi senectâ, & simul rabies in Diabolis crescit, quia sciunt brevi instare judicium, in quo ipsorum turpitudinem omnibus Angelis & hominibus clarè ostendetur. Ideo Te Fili DEI, Domine Jesu Cbriste, crucifixe pro nobis, & resuscitate, oro, ut nos, ut adolescentiam, ut familias nostras regas & ad castitatem & veram invocationem æterni Patris pectora nostra Spiritu sancto Tuo flectas, Amen.

**** Melancthon *Locorum Theol. ult. de Conjug. p. 811.*

העב

THEOLOGIA REVELATA

δι' ὀλίγων.

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ

CAPI T I.

De

Theologiâ in genere.

§. I.

De Definito.

Theologiæ vox, ejus
concretum in ἐπιγραφήν Apo-
calypseos occurrit, abstractum
verò à seculo II. hucusque
apud Doctores Ecclesiæ, græcæ cum pri-
mis, usitatum fuit, significat λόγον πρὸς τὰ
θεοῦ, & sumitur vel pro Arche-
typâ, quæ est cognitio, quâ DEUS
seipsum perfectissimè cognoscit, 1. Cor. II,

A

10.

10. *Matth. XI, 27.* quæque Christo homini communicativè competit & *Theologia unionis* salutatur: *Col. II, 3. & 9.* vel pro **Ectypa**, quæ in humanâ Christi naturâ *Luc. II, 52.* (gradu tamen eminentiore), in angelis, *Matth. XX, 10.* atque hominibus, ad DEI Theologiam expressa est, *Gen. I, 26.* **Ectypa hominum est vel viæ vel patriæ**, ob duplicem statum, viatorum & comprehensorum *Phil. III, 12. seq.* 1. *Cor. XIII, 9. seq.* 2. *Cor. V, 6, 8.* **Theologia Viæ notat vel Naturalem**, quæ est scientia præctica de DEO ex principiis naturæ per notitiam tum insitam, tum acquisitam *Rom. I, 19, 20. Psalm. XIX, 1.* præscribens homini viatori religionem naturalem, consequendæ à DEO & in DEO beatitudinis æternæ causâ. Hæc, licet ad salutem consequendam insufficiens sit, nescit enim divina de peccatore cum DEO reconciliando consilia, 1. *Cor. I, 21. Rom. VII, 7. 2. Cor. V, 20. Act. IV, 12. Eph. II, 12.* de eâdem tamen DEO reddenda erit ratio, *Rom. I, 20.* cum sit pædagogia remotior ad verum DEI cultum, *Act. XIV, 17. XVII, 27.* **Vel revelatam,**

tam, non à revelatione generalius *Rom.*
1, 19. sed strictius acceptâ, *Luc. X, 22.* sic
 appellatam; quæ quodammodo describitur
2. Tim. I, 13. 1. Tim. VI, 3. 2. Cor. II, 7. seqq.
Act. XIII, 26.

S. II.

De Definitione.

Theologia revelata, generice
 spectata, est scientia, sensu Aristote-
 licô, & maximè Scripturæ, *Jer. III, 15. Job.*
III, 11. XVII, 3. practica. nam in Theo-
 logia R. omnia ad amorem DEI & proxi-
 mi tendunt *1. Tim. I, 5. coll. Job. XIII, 17.*
 docens & defendens ex Divina
 revelatione, quæ est objectum for-
 male Theologiæ R. & spectatur non quoad
 voces, nec quoad res, sed quoad concur-
 sum divinum supernaturalem, *Act. XVI,*
14. Rom. I, 16. 1. Theff. II, 13. Qui concur-
 sus, cum irrogenitis denegetur, eorum
 Theologia, licet historica & literalis sit,
Rom. II, 18. seq. tamen non est vera spiritua-
 lis, *1. Cor. II, 14. Job. XIV, 17. 1. Tim. VI, 3. seq.*
 Omnia, quæ homini peccatori,
 A 2 qui

qui est subjectum operationis Theologiae R. 1. *Tim.* I, 15. *Rom.* III, 23. *seq.* tum ad fidem tum ad mores creditu & factu sunt necessaria, in quibus consistit finis intermedius, seu objectum materiale Theologiae R. quod distinguitur in credenda & agenda. 2. *Tim.* I, 13. *Credenda, seu articuli fidei* (qui in sensu latiori etiam agenda includunt, in sensu vero strictissimo per eosdem tantum mysteria indicantur e.g. *Eph.* V, 32.) dicuntur omne id, quod non est negandum propter divinam revelationem, formaliter autem non involuit operationem; quo sensu articuli fidei distinguuntur (1) in puros & mixtos. (2) in fundamentales & non fundamentales. Fundamentales subdividuntur in primarios & secundarios. *Agendorum* nomine veniunt omnes operationes, omnesque habitus practici divinitus revelati, quorum exempla *Gal.* V, 22. *seqq.* consequenda à DEO, tanquam causâ conferente fidem & beatitudinem per verbum *Job.* XX, 31. *Jac.* I, 21. & sacramenta *Tit.* III, 5. *1. Cor.* XII, 13. & in DEO beatitudinis aeternae causâ. Quibus verbis Theologiae

logiæ R. finis ultimus, objectivus pariter & formalis innuitur. *Matth. V, 8. 1. Job. III, 2.*

§. III.

De Divisione.

Theologia Rev. ratione fundamenti spectata, una tantum est *1. Cor. III, 10. seq. Epb. IV, 5.* secundum varios verò usus dispefcitur in (1) **positivam**, seu Didascalicam, quæ maximè credenda tractat: (*qua in margine literâ D, indigitabitur.*) (2) **Elencticam**, seu polemicam, *Apocal. II, 16.* plurimum adversarios refutantem: (*quam indicabit lit. E.*) (3) **Epanorthotico-pædevticam**, seu Moralem, in quâ includitur Casuistica, traditque ea, quæ ad vitam & mores cumprimis spectant. (*quam monstrabit lit. P.*) *2. Tim. III, 16.* & (4) **Consolatoriam**, afflictos erigentem *Roman. XV, 4.* (*qua notabitur lit. G.*)
Nec non secundum modos tra-

Standi in Hermenevticam, *Ebr. V, II. I. Cor. XII, 10.* seu Exegeticam, *Job. 1, 18* **Homileticam** *Abf. XX. II.* **Catecheticam** *Luc. I, 4. Gal. VI, 6. &c.*

§. IV.

De Methodo.

Methodus Analytica, à B. nostrò Bajerò aliisque acutissimis Theologis adhibita, **Theologiæ R. est convenientissima**, quæ agit (1) de **fine**, scil. tum objectivo, DEO, tum formali, beatitudine, deque iis, quæ cum his cohærent, vel iisdem opponuntur. *Job. XV. 3. Rom. II, 7.* (2) de **subjecto operationis**, in quod finis est introducendus, estque homo quæ peccator *1. Tim. II, 4. 1. Job. I, 8. seqq.* (3) de **mediis**, quibus subjectum oper. ipsius finis particeps fieri potest *Eph. II, 8. &c.* Cum verò hæc singula è Scripturâ S. tanquam è principio cognoscendi tradenda sint, quapropter de eâdem quoque in præliminariis agendum.

PRO.

PROLEGOM.

CAPUT II.

De

Scriptura Sacra.

§. I.

Proponens definitionem.

Scriptura, à scribendo sic dicta, ^{D.}
 cujus initium *Exod. XXIV, 12. XXXI,*
 18. quæque à causis suis **sacra** dicitur
Rom. I, 2. Canonica, illa nimirum Di-
 vina revelatio, respectu nostri mediata,
 quæ est principium cognoscendi, seu obje-
 ctum formale Theologiæ Rev. cujus sy-
 nonyma occurrunt *2. Tim. III, 15. Job. VI,*
68. Es. XXXIV, 16. Rom. III, 2. Ps. CXIX,
per tot. est verbum externum, *Marc.*
VII, 13. Luc. V, 1. DEO Trinuno, tan-
 quam causâ effic. principali *2. Tim. III, 16.*
 per appropriationem autem Spiritu S. *2.*
Sam. XXIII, 2. 2. Petr. I, 20, 21. (à quò pro-
 inde illuminatio expetenda *Psal. CXIX,*
18, 19. Eph. I, 18. & certò expectanda Luc.

A 4

XI,

XI, 13. *Dan.* XII, 4.) inspirante conceptus tùm rerum, tùm verborum, contra nonnullos Pontificios *Exod.* XXXIV, 27. *Es.* LI, 16. *1. Cor.* II, 13. Olim quidem DEUS variis revelationum modis usus est, ut: (α) alloquiò *Gen.* XII, 13. XIX, 1, 18. *seqq.* *Exod.* XIX, 10. *Num.* XII, 8. (β) prophetiâ, quæ vel per somnium, *Gen.* XXII, 12. *Dan.* II, 1. *seqq.* vel per ἐνσέσω contigit *Ezech.* I, 4. *Dan.* X, 15. *Act.* X, 10. (γ) אֱלֹהִים וְתַפְסִים *Ex.* XXII, 30. *Lev.* II, 8. Hodie verò in rebus fidei & morum, ad revelationes novas internas, cum Quackeris non est respiciendum, *Matth.* XXII, 29. *Ioh.* V, 39. Spiritus tamen & prophetiæ non simpliciter damnandæ, sed ultimò ad Scripturæ S. lapidem lydium probandæ sunt *1. Job.* IV, 1. *1. Theff.* V, 20. per Prophetas *Exod.* XXXIV, 27. *Es.* LI, 16. 2. *Petr.* I, 20. & Apostolos *Matth.* XXII, 19. *Apoc.* I, 11. XIV, 13. non in sensu strictissimo acceptos *Ebr.* I, 1. *Matth.* X, 2. qui junctim sunt Scripturæ causæ effic. minus principales, partim Ebræo, in V. T. exceptis paucis Chaldaicis *Jer.* X, 11. *Dan.* II, 4. usque c. IIX, 2. *Esd.* IV, 8. usque c. VI, 12. c. VII, 11. usque 27. partim Græ-

Græco seu hellenistico **Idiomate**,
 in N. T. quod pertinet ad materiale Scri-
 pturæ, **consignatum**, ita tamen ut
 Spiritus Sanctus in suggerendis verborum
 conceptibus ad indolem amanuensium se
 accommodarit, **hominem peccato-**
rem, qui est Finis Cui: *Deut. VI, 6, 7.*
Luc. XVI, 29. Job. V. 39. Proinde laicis E.
 quoque Scripturam in versione legere ne-
 cessarium & utile, contra Pontificios. *Act.*
XVII, II. De omnibus, quæ cre-
ditu & factu necessaria sunt,
 quibus innuitur Scripturæ obiectum,
instruens, ut fidem in CHRISTUM,
 qui est nucleus Scripturæ & obiectum præ-
 cipuum, *Ebr. X, 1. seqq. Col. II, 17.* Hunc P.
 in Scripturis quæramus *Job. V, 39, 40.* tan-
 quam fundamentum fidei & vitæ certissi- C.
 mum *Eph. II, 20. 2. Petr. I, 16.* **conse-**
quatur *Job. XX, ult.* Deoque re-
conciliatus sancte vivat, qui est Fi-
 nis Cujus intermedius universalis, (nudum P.
 igitur scire non sufficit, *Jac. I, 21. Ebr. IV, 2.*
Luc. II, 15. 1. Cor. XIII, 2.) specialis verò
 indicatur 2, *Tim. III, 16. Rom. XV, 4.*

ac tandem vitam æternam,
 C. quæ est Finis Cujus ultimus, DEI be-
 neficio obtineat. *Job. V, 39. Epb. II, 8.*

§. II.

Attributa Scripturæ S. delineans.

Scripturæ S. affectiones, latius
 acceptæ, sunt I. Auctoritas
 D. utriusque Testamenti una, maxima, quæ
 duplex est, vel (a) motiva, re-
 quirens maximè cognitionem
 hujus principii complexi: Scriptura
 S. DEO inspirante est consignata.
 Cujus & notitia probabilis, seu
 fidei humanæ è signis & motivis cre-
 dibilitatis, partim internis: 1. styli simplici-
 tate, conjuncta cum gravitate solò DEO
 dignâ *1. Cor. II, 4. Rom. I, 16. Jer. XXIII, 31. (2.)*
 veritate, quæ ex inductione articulorum
 fidei, consensu testamenti utriusque & li-
 brorum inter se, & accuratò vaticiniorum
 eventu

eventu probatur. (3.) sanctitate, quæ major est, quàm ex præscripto luminis rationis *Devt. VI, 5. Matth. V, 44.* (4.) sufficientiâ Scripturæ ad salutem; *partim externis*: (1.) antiquitate *Gen. III, 15.* (2.) scribentium *ἀξιωματικά.* (3.) miraculis, Mosis, Christi & Apostolorum *Psal. CXXXVI, 4.* (4.) ecclesiæ, de origine Scripturarum divinâ, consensu. (5.) martyrum constantiâ. (6.) subitâ per totum orbem propagatione. (7.) admirandâ inter tot persecuciones conservacione. (8.) testimonio populorum extrâ ecclesiam Christianam. (9.) Exemplis vindictæ Divinæ adversus persecutores hujus doctrinæ, & notitia certissima, seu fidei divinæ è Spiritus Sancti per Scripturam operantis internò testimonio, *1. Thess. II, 13. 1. Cor. II, 4, 5.* (quod unice fidem divinam de divinâ Scripturarum origine hominibus ingenerat, *1. Joh. V, 6, 8. Job. VII, 16, 17. Act. II, 36. XVI. 4. II, 37.* contra Pontificios, licet communiter signa & motiva credib. præmitti soleant) **haberi potest: vel**

(β) **Canonica** seu normativa, secundum quam Scriptura S. ratione textus primigenii & versionum cum eo convenientium, est regula fidei & actionum Christiana.

anarum 2. *Cor.* X. 13. *Gal.* VI, 16. Inde
distinctio librorum Bibl. In **Canonicos** V. T. ebræo potissimum idiomate
 (de quô etiam ecclesia Judaica V. T. testatur,) primùm scriptos, 2. *Tim.* III, 16. 2.
Peir. I, 20, 21. & **Apocryphos**, de
 quorum *θεοπνευσία* immediata haud certò
 constat: cujusmodi sunt libri V. T. e-
 bræo idiomate primitius non consignati,
 qui Canonici fieri non possunt, ad ædifi-
 cationem tamen sobriè legantur. Libri
 D. N. T. omnes sunt Canonici, græcè primùm
 exarati. *Rom.* XV, 18.

II. Efficacia supernaturalis

2. *Tim.* III, 15. 1. *Cor.* II, 4, 13. *Rom.* I, 16. *Joh.* VI,
 63. *XVII*, 20. quæ verbo ex divino
 beneplacito 1. *Cor.* I, 21. intimè, etiam
 E. extrà usum, (contrà *παρρησιασιν* *Rath-*
mannianam,) actu primò **unita**, per
 quam **Spiritus DEI**, nisi ex par-
 te hominum Ejus operatio impediatur,
 F. *Matth.* XIII, 19. *seq.* accedente oratione,
Jac. I, 5, 17. *Pf.* CXLIX, 12, 18. *seq.* meditatione
Pf. I, 2. *Jac.* I, 21, 25. *Pf.* LXXIIX, 2. *sq.* 168.
 C. *IIX*, 28. *XVII*, 11, *seqq.* & tentatione *Es.*
 XXIIIX.

XXIIX, 19. Ps. CXIX, 67, 71. effectus
supernaturales tanquam causa prin-^{D.}
 cipalis per instrumentum activum indi-
 visâ actione **producit.** *Jer. XXIII, 22,*
29. e. XV, 16. Psalm. XIX. 8. usque 12. 1. Petr.
*I, 23. 1. Job. II, 14. Eph. VI, 17. contra En-^{E.}
thusiastas & alios.*

III. Perfectio secundum^{D.}
 quid talis, seu sufficientia dogmatum,
quâ Scriptura Canonica collecti-
 vè sumta, partim formaliter partim con-
 sequenter, **sufficienter** tamen **nos**
 in rebus **ad salutem** creditu factuve
 necessariis **informat**, completam re-
 conciliandi hominis peccatoris cum
 DEO rationem tradit, *Rom. III, 23. seqq. c.*
 sicque intensivè & respectu finis perfecta
 est, *2. Tim. III, 15. seqq. Joh. XX, ult. &*
propterea additamento tradi-
tionum dogmaticarum Papalium **non**^{E.}
indiget *Deut. XII, 32. Apoc. XXII, 18.*
 Sit itaque unicè unica nostra in rebus^{P.}
 fidei & vitæ regula, *Ps. CXIX, 24, 105.*

Ej.

Ef. IIX, 19, 20. Luc. XVI, 29. Gal. I, 8. 2. Job, v. 9, 10.

- D. **IV. Perspicuitas, quâ omnia ad salutem necessaria in Scripturâ Canonica alicubi verbis ex usu loquendi receptis proponuntur, ut quilibet linguæ originalis cum primis, literarum verò rudis, vernaculæ, in versione, gnarus & iudicio, sine præiudiciis, pol- lens, literalem verborum sensum, qui unius loci ex intentione Spiritus S. non nisi unus est, contra Pontificios,**
- E. **C. assequi atque virtute Divinâ ad assensum fidei perducî possit**
- 2. Tim. III, 15. seqq. 1. Cor. XIV, 8, 9. Deut. XXX, 11. & 14. coll. Rom. X, 6, 8, 18. Ps. CXIX, 105. 2. Petr. I, 19.*

- D. **V. Vis iudicandi, quâ Scriptura Canonica, sola, Ef. IIX, 20. Gal. I, 8. seu Spiritus Sanctus per eam 1. Job. V, 6, 8. in normandâ doctrinâ fidei & morum est**

est interpretis sui decisivus
 seu auctoritativus principalis, ad
 quem Christus ipse. *Matth. IV, 7. XIX, 4.*
XXII, 29. & Apostoli *Act. II, 25.* & alibi,
 provocant, ita, ut non opus sit iudice stri-
 ctè dicto & visibili: contra Pontif. ^{E.}
 Proinde etiam Scriptura per Scripturam p.
 est explicanda *2. Petr. I, 20.* Interpretis au-
 tem discretivus est tum Doctor Ecclesiæ ^{D.}
2. Tim. II, 15. seqq. III, 16. Tit. I, 9. tum
 quilibet fidelis, idoneis mediis legitimè
 utens: *I, Job, IV, 1. 1. Cor. X, 15. Act. XVII.*
 II.

THEOLOGIAE.

δι ὀλίγων

PARTIS PRIMÆ

CAPUT I.

De

DEO

§. I.

probans *existentiam* Dei.

DEum, cujus perquam multa in Scri-
 pturis occurrunt nomina, inter quæ ^{D.}
 eminent

- eminet τὸ ἀγαθὸν ἰσχυρῶς ἰσχυρῶς soli DEO
 proprium *Exod.* III, 13. *seqq.* *Esa* XLII, 8.
 Dei autem nomine ipsa divina natura indi-
 catur, contra Socinianos & alios. 1. *Cor.*
 II, 15. *Gal.* IV, 8. **proprie dictum,**
 (συμβεβηκότως, Angeli quoque & Magistra-
 tus in plurali, *Psal.* XCVII, 7. LXXXII, 6.
Job. X, 34. nec non κτ΄ ψεῦδος Satanias 2.
Cor. IV, 4. impiorum venter *Phil.* III, 19. &
 idola gentilium *Act.* XIX, 26. Dii salutan-
 tur.) seu *ens excellentissimum*, quod à se &
ceterorum omnium causa est, **existere,**
 primùm ex intuitu hujus universi, *contra*
 Atheos quosvis, *Pf.* XIV, 1. *seqq.* *Eph.* II, 12.
 D. **è libro naturæ,** *Rom.* I, 20. II, 15, 16. &
 dein, ex innumeris ferè testimoniis, ap-
 paritionibus ac operibus, Divinis, è libro
Scripturæ sufficientissimè probamus.
 Quæ utraque, tum naturalis, tum reve-
 lata literalis Dei nectitia viam nobis pandat
 P. ad spiritualem, quæ saluberrima est *Job.*
 C. XVII, 3, *Col.* II, 2. *Tie.* I, 1, 16.

§. II.

Adumbrans essentiam.

DEUS, qui in hâc vitâ à nobis perfectè definiri & cognosci nequit, *1. Cor. XIII, 12.* perfectissima tamen Ejus visio in C. alterâ vitâ est expectanda, *1. Job. III, 2.* est **Spiritus**, *Job. IV, 24.* in Spiritu & P. veritate colendus. *1. Cor. VI, 20. Ephes. I, 3.* Itaque intellectu & voluntate constat. **D.** *Voluntas* Dei distinguitur I. in *naturalem & liberam Psalm. CXV, 3.* Libera in efficacem *Job. X, 18.* & inefficacem, *Luc. XXII, 42.* *Efficax* (α) in absolutam & conditionatam, *Deut. XXIII, 1, 15.* (β) absolutam & ordinatam. *Jos. X, 12.* (γ) antecedentem, *1. Tim. II, 4.* *2. Petr. III, 9.* & consequentem *Matth. XXIII, 37.* II. in voluntatem *signi & beneplaciti Matth. VI, 10.* **primus** seu independens *Es. XLI, 4. XLIV, 6.* Cujus attributa essentialia, primaria, sunt vel negativa, sex: I. **Unitas** tum absolute, tum exclusivè spectata, *Deut. VI, 4.* quâ Deus P. unicè quoque colendus, *1. Cor. II, 4. seqq. Eph. V, 5. Es. XLIV, 8.* **inque** II. *Exod. E. XX,*

B

XX,

- C. XX, 2. *usque* 5. quippe in quo fideles lum-
 mum bonum unice inveniunt *Ps.* LXXIII,
- D. 25. *Rom.* II X, 31. 2. **Simplicitas**,
 excludens omnem compositionem realem
Exod. III, 1. 4. Quapropter etiam membra
 non nisi *αὐθροποταθῶς* Deo tribuuntur.
Ps. XCIV, 9, 10. 3. **Immutabilitas**,
- E. (α) secundum esse, *Rom.* I, 23. Ergò Deus
 non est rerum creatarum essentia, *juxta*
Weigelianos (β) secundum locum. *Jer.*
 XXIII, 24. (γ) secundum accidentia.
- D. *Jac.* I, 17. (δ) secundum voluntatem, cu-
 jus actus liberi & affectus, quatenus in
 Deo sunt, ab Ejus essentiâ realiter non
 differunt, *contra nonnullos Arminianos Mal.*
- E. III, 6. *Prov.* XIX, 21. *Num.* XXIII, 19.
- P. Absit igitur mutabiles creaturas magis ut
 amemus, quam Creatorem immutabilem,
- D. I. *Job.* II, 15, 17. 4. **Infinitas**, exclu-
 dens omnes terminos. *Psalms.* CXLV, 3.
5. **Immensitas**, I. *Reg.* II X, 27. ex quâ
 fluit *omnipresencia modificata*, quâ Deus
 non tantum quoad virtutem, sed etiam
 quoad essentiam ubique præsens est,
- E. *quod negant Sociniani.* *Jer.* XXIII, 24.
Psalms. CXXXIX, 7. Semper itaque tan-
- P. quam coram facie Dei ambulemus *Gen.*
 XVII,

XVII, 1. ubique de assistentiâ divinâ certi, C.
Psal. XXIII, 4. **6. Æternitas,**
Pf. XC, 2. *seq.* CH, 28. *Ef.* XL, 28. *1. Tim.* I, 17. D.
 quam *Sociniani* malè successivam statuunt. E.
 Hanc in Deo ita æstimemus, ut æterna C.
 Ipsius gratia confirmationem fiducia filia. P.
 lis *Psal.* CIII, 17. *2. Tim.* I, 9. & tempo-
 raneorum abnegationem in nobis excitet,
Col. III, 2. **vel positiva, septem:**
quæ partim ad intellectum
 maximam partem referuntur, suntque D.

1. Vita, intellectualis, *Jos.* III, 10. *Ab.*
 XIV, 15. *Job.* V, 26. *Ezech.* XXXIII, 11. C.
2. Scientia, vi cujus Deus primò o-
 mnia possibile, ut talia, etiam futura
 contingentiâ, circa quæ hæsitant *Socinia-* E.
ni, unò actu & immediatè novit *Psal.*
 CXXXIX, 2. *Genes.* XV, 13. secundò omnia D.
 præterita, præsentia & absolutè futura
1. Sam. II, 3. *1. Reg.* IX, 39. *seqq.* *1. Job.*
 III, 20. tertio etiam futura conditionata
Matth. XI, 21. *1. Sam.* XXIII, 11. *seq.* con-
 trã *Calvinianos.* Junctim *omniscientiâ* E.
 dicitur, quâ Deus etiam interna cordis de- C.
 sideria tum piorum *Psal.* XXXIIX, 10.
 tum impiorum, *Jer.* XVII, 10. *Sir.* XXIII, 26. P.
 videt, & in novissimo die revelabit *1. Cor.*

- D. IV, 5. *Apoc.* XX, 12. 3. **Sapientia**
 C. impervestigabilis *Jobi* XII, 13. *Rom.* XI, 33.
 J. *Tim* I, 17. cujus dispositioni omnia com-
 P. mendanda, *Psal.* xxxvii, 5. & ex quâ ve-
 ra sapientia nobis haurienda. 1. *Reg.* III, 7.
 D. *seqq.* *Jac.* I, 5. partim ad volunta-
 tem, suntque (a) **justitia**, quâ Deus
 æque in se justus est, id est, *sanctus*, *Leu.*
 XIX, 2. 1. *Petr.* I, 15, *seqq.* ac ergâ creatu-
 C. ras, iisdem leges præscribendo, promissa-
 que implendo *Es.* XLV, 23. bonos remu-
 P. nerando & malos puniendo 2. *Theff.* I, 6.
 D. *seqq.* *Rom.* II, 5, 8, 9. (b) **Veracitas**,
 C. seu veritas in dicendo *Num.* XXIII, 19.
Ebr. VI, 18. Hujus promissionibus creda-
 P. mus & comminationes filiali observantiâ
 timeamus 2. *Sam.* VII, 28. *Rom.* IV, 20.
Ebr. XI, 11. *Deut.* XXIX, 19. imò ad exem-
 plum DEI omne mendacium fugiamus.
 D. *Eph.* IV, 25. *Jac.* V, 12. (c) **Potentia**,
 quâ Deus producere potest quicquid pos-
 sibile est & ex parte operantis non im-
 portat imperfectionem; quæ vel *absoluta*
 est, vel *ordinata*, extensivè infinita
 C. *Psal.* CXLV, 4. *Matth.* XIX, 26. *Luc.* I, 37.
 quâ maximè credentibus præstò est *Marc.*
 IX, 23.

IX, 23. *Jos. I, 5. usque 9.* (d) **Bonitas**, hæc consideratur vel absolute, diciturque *perfectio DEI Matth. v, ult. Luc. XIX, D. 19.* vel respectivè, in relatione ad creaturas, quibus DEUS bonus est in genere causæ efficientis, exemplaris & finalis *Jer. I, 17. Psalm. LXXIII, 25. seqq.* Utamur C. hæc ad poenitentiam *Rom. II, 4.* amorem P. erga proximum *Matth. v, 44. seqq. I. Job. IV, II.* & ad majorem erga DEUM fiduciam, *Psalm. XXXI, 8.* C.

§. III.

De Personis Divinitatis.

Essentia DEI, omnesque perfectio-
nes divinæ, **Patri**, (vocalò ὁ πα-
τήρ acceptò), qui est ordine prima
persona Divinitatis, non genita, nec pro-
cedens; sed ab æterno de suâ substantiâ
gignens Filium, & cum Filio ab æterno
spirans Spiritum Sanctum *I. Cor. II, 6.*
Filio, qui est secunda persona Divini-
tatis, ab æterno à Patre genita, à quâ &
Patris personâ procedit ab æterno Spi-
tus S.

- tus S. Cujus vera *Deitas* contra *Arianos*,
E. *Socinianos*, *Phorin*. & *alios* (a) ex divinis
 Christi nominibus 1 *Joh.* v, 20. *Rom.* ix, 5.
coll. c. I, 25. *Num.* xxi, 5, 6. *coll. 1. Cor.* x, 9.
 (β) ex Divinâ generatione 1 *Joh.* iii, 16.
 (γ) attributis, e. g. aternitate & omni-
 potentiâ, *Apoc.* I, 8, ii. omniscientiâ *Joh.*
 xxi, 17. (δ) ex operibus, creationis, *Joh.*
 I, 3. conservacionis *Col.* I, 17. mortuo-
 rum resuscitationis *Joh.* v, 21, 28. & (ε) è
 cultu Divino *Joh.* v, 23. sufficientissimè
 patet. *De humanâ naturâ vid. infra Part.*
D. 3. c. 2. & Spiritui Sancto, *Act.*
 xx, 28. 1. *Cor.* xii, ii. qui est tertia persona
 Divinitatis, non genita, sed procedens
 ab aeterno à Patre & Filio *Joh.* xv, 26.
 Eum autem verum DEUM esse, contra
E. *Socinianos*, probamus ex *Act.* v, 3. *seqq.*
Es. vi, 8, 9. *coll. Act.* xxix, 25. *Psal.* xcvi,
 8. *seqq.* *coll. Ebr.* iii, 7. *seqq.* tan-
E. quam tribus distinctis personis,
 contra *Sabellium*, *Matth.* xxiix, 19. *Joh.*
D. xiv, 16, 17. Distinguuntur autem cum-
 primis ab invicem *actibus personalibus*, ge-
 neratione, *Psal.* ii, 7. *Act.* xiii, 33. *Mich.*
 v, 2. & spiratione, *Matth.* x, 20. *Gal.* iv, 5.
 è quibus fluunt *proprietates* & *notiones*
 per-

personales : sine multiplicatione,
 in unitate *Deur.* VI, 4. 1. *Job.* V, 7.
 & sine prærogativâ, *contra non-*
nullos Arminianos, communis est. ^{E.}
 Cui communioni nostra quoque est assi- ^{P.}
 milanda. *Job.* XVII, II. 2. *Cor.* XIII, 13. Ad
 hoc autem mysterium intelligendum na-
 turalis ratio non sufficit, *contra Kecker-*
mannum & alias, sed Deus devotè est ^{E.}
 exorandus, ut nobis Seipsum è verbo ^{P.}
 per Spiritum S. manifestet *Eph.* I, 16. *seqq.*
 1. *Cor.* II, 10. Qui etiam diligentibus Ipsum ^{C.}
 experimentalem sui cognitionem promi-
 sit. *Job.* XIV, 21, 23.

PARTIS I. CAP. II.

De

CREATIONE.

§. I.

Creatio propriè dicta, id est, pro- ^{D.}
 ductio, *vel è simpliciter nibilo*, quæ
 fit aut independenter ab omni subjecto,

B 4

e.g.

e, g. creatio substantiarum immateria-
 lium, aut independenter tantum à sub-
 jectò præexistente adhibitò tamen coëxi-
 stente, e. g. corporum simplicium; *vel*
ex materiâ inhabili, fitque dependenter à
 materiâ præexistente, ut; corporum
 mixtorum. Aliàs creatio *impropiè* sumta
 (1) apud Moralistas collationem alicujus
 dignitatis aut potestatis; (2) in Scripturis
 (a) collationem novarum virium spiritua-
 lium *Psalms*. LI, 12. 2. *Cor*. V, 7. & aliorum
 beneficiorum *Es*. XLI, 20. (β) Immissio-
 nem poenarum *Num*. XVI, 30. *Es*. XLV, 7.
 significat; **est actio DEI** *Gen*. I, 1,
 solius *Es*. XLV, 12, 18. Trinunius, *Psalms*.
 xxxiii, 6. ad extra, ergò incongruè
 E. dixit *Maccovius* creationem esse ipsum
 D. **DEUM, quâ DEUS** Pater I. *Cor*.
 ix, 6. *Ebr*. I, 2. per Filium *Job*. I, 3. *Col*. I,
 E. 16. & Spiritum S. *Gen*. I, 2. Quæ tres
 Personæ minus cautè tres Creatores di-
 cuntur. **ex bonitate**, (est causâ impuls.
 D. interna, *Psalms*. 136, 5, *seqq.*) quâ Optimus
 Creator inter omnes creaturas homini-
 bus maximè favet *Sap*. XI, 25. *Psalms*. CIII, *tot.*
 C. *Matth*. VI, 25. *seqq.* Qui & ipse soli, non
 crea-

creaturis, serviant! *Rom. I, 25. Psalm. LXXIII,*
 25. juxta ideam mentis suæ, P.
 tanquam causæ exemplaris, *Gen. I, 4, 10, seq. D.*
 mundum hunc, & quæ in eo
 sunt omnia, visibilia & invisibilia
 sex dierum spatio & quidem primâ
 die prima elementa, cœlum, terram, aquam
 & lucem primigeniam, (quam accidens
 sine subjecto fuisse, quidam Pontificii, E.
 sine fundamento asserunt,) *Gen. I, 1. usque 5.*
 Secundâ firmamentum, suprâ quod aquas D.
 dari è Scripturis solidè probari nequit, E.
l. c. v. 6, 7, 8. Tertiâ maria & aquarum D.
 alveos, ac è terrâ aridâ herbas, arbores &
 alia. *l. c. v. 9. usque 13.* Quartâ solem, lu-
 nam & stellas motum & vim suam statim
 exerentes. *l. c. v. 14, usque 19.* Quintâ a-
 quatilia & volatilia. *v. 20. usque 23.* Sextâ
 animalia terrestria & Protoplastos, *l. c.*
v. 24. sq. Primum, Adamum, (contra
Præadamitas), quâ corpus & animam *Gen. E.*
 II, 7. (Moses enim duas tantum partes D.
 essentielles hominis novit, contra *Paracel-*
sum ejusque affectas.) Ex Adami autem in D.
 Paradiso, (qui post diluvium in qualitate
 concreatâ non superest, contra quosdam E.
 Pontificios,) dormientis costâ Evam,

- D. *Gen.* II, 8. *seqq.* dicendo, seu vocando
 produxit *Pfalm.* 33, 9. *Rom.* IV, 7. *Ebr.*
 XI, 3. productaque hodiernum conservat
 C. *Jobi* 10, 8. *seqq.* 33, 4. Inde mundi æternitas
 E. non est possibilis, *contra nonnullos Pontif.*
 D. & *alios.* ad sapientiæ, potentiæ &
 bonitatis suæ gloriam, *Rom.* XI, 36.
 P. *Apoc.* IV, 11. Usus igitur creaturarum cum
 gratitudine erga Creatorem conjunctus
 sit! *Pfalm.* CIV, 101. *Ecclesiastic.* XLII, 15. *seqq.*
Act. XVII, 27. *1. Cor.* VI, 20. X, 30, 31.
 C. atque hominum utilitatem.
Genes. I, 26. *Pfalm.* CXV, 16. *contra Mani-*
 E. *chaos.*

PART. I. CAP. III.

De

ANGELIS.

§. I.

De Natura Angelorum
 in genere.

AN:

ANgeli, quô, græco nomine, *gene. D.*
raliter quivis legatus *Gen. XXXII,*
 3. ministri verbi *2. Par. 36, 15. Mal. II, 7.*
 & alibi, & κατ' ἐξοχήν Filius DEI *Exod.*
XIV, 19. Mal. III, 1. & *Specialiter* verò h. l.
 creaturæ intelligentes ab anima hominis
 distinctæ indicantur, quæ titulo filiorum
 Dei & astrorum matutinorum *apud Jo-*
bum c. I, 6. XXXIIX. 7. gaudent, **sunt,**
 (hos existere, ex lumine naturæ proba-
 biliter, præcipuè ex affectibus in ener-
 gumenis, è Scripturâ verò *contrà Saddu-*
caos apodicticè demonstrari potest, *Act.*
XXIII, 8. Ps. XCI, 11. CIV, 4. Ebr. I, 4. seqq.) D.
Spiritus propriè dicti *Ebr. I, 14.* Igitur
 (1.) vi *intellectus* successivè cognoscunt
 DEUM, seipsos & alia singularia extrâ
 se, *2. Sam. XIV, 20. Eph. III, 10. 1. Petr. I,*
 12. Futura autem contingentiâ à volun-
 tate liberâ dependentiâ, itemque cogi-
 tationes hominum certò non cognoscunt
Esâ. XLI, 22. 1. Reg. IIX, 27, 39. contrà E.
Pontif. Sunt etiam (2.) *voluntate* præditi,
 quam actus gaudii, *Luc. XV, 10.* deside-
 rii, *1. Petr. V, 8.* obedientiæ *Psal. CIII, D.*
 20. & inobedientiæ *2. Petr. II, 4.* arguunt.
 (3.) Gaudent *potentiâ loquendi* seu mani-
 festan-

festandi conceptus suos (α) DEO, *Esa.*
VI, 3. Apoc. VII, 11. (β) aliis angelis *Ef.*
l. c. Zach. II, 3, 4. (γ) hominibus,
Luc. I, 13, 28. seq. II, 10. XXIV, 4. seqq. Act.
I, 10, 11. (4.) competit eis potentia ope-
 randi extrà se, magna quidem *Psalm. CIII,*
20. 2. Petr. II, 11. 2. Reg. XIX, 35. sed fini-
 ta *Jobi I, & II, Luc. XI, 21. seqq.* (5.) *Simp-*
plicitas, Incorruptibilitas, Apilitas Esa. VI,
2. Dan. IX, 21. & Illocalitas respectu $\pi\delta$ cir-
 cumscriptivi, non verò definitivi, *Matth,*
IIIX, 32. completi, est differentiã
 prima, quã discernuntur ab animã
 humanã, **dependentes**, seu fi-
 niti, creati quippe à DEO intrà hexaë-
 meron Mosaicum, *contrà quosdam Socin.*
& Arminianos. Gen. II, 1. Nebem. IX, 6. Col.
I, 16. numero multi Dan. VII, 10.
Luc. II, 13. Marc. V, 9. & ordinibus
differentes *Ephes. I, 21. 1. Thes. IV, 16.*
Luc. XI, 15, 26. Non tamen præcisè sunt
 tres hierarchiæ & novem ordines, *uti*
 E. *Dionysio ipsiusque sequacibus placet.*

§. II.

De *Angelis* bonis in specie.

Angeli boni, sancti, *Matth. XXV, D.*
 31. electi *1. Tim. V, 21.* qui in gra-
 tiâ essentiaë superadditâ, (cujus
 perfectiones imago DEI in angelis appel-
 lari possunt, *Job. 1, 6.*) perseverârunt,
 atque à DEO gratiosè in bono
 confirmati sunt, ita, ut mali fieri
 non possint, sed semper beati sint *Matth.*
XXIX, 10. operationibus ministerialibus
 inserviunt DEO, intuitivè cognitum
 amando & laudando *Psal. CIII, 21. Esa.*
VI, 3. Matth. IV, 6 nobis in exemplum ^{P.}
Matth. VI, 10. Apoc. V, 11, 12, 13. Christo
 Θεανθρώπων *Ebr. 1, 6. Matth. IV, 11, XXV, D.*
 31. *Marc. XII, 27. seq.* hominibusque
 piis, uni etiam plures *Gen. XXII, 11. 2. C.*
Reg. VI, 17. tum singulis, in vitæ in-
 gressu *Matth. XII, 10,* progressu *Psal. 34,*
8. 91, 11, 12. Matth. 1, 20. Act. X, 3, 5. XII,
7, V, 18. Dan. VI, 22. Luc. I, 13, 30. II, 10.
Marc.

- C. *Marc. XVI, 6. & egressu Luc. XVI, 22.*
 D. **tum statibus hierarchis**, ecclesiastico *Gal. III, 19, Iude v. 9. 1. Cor. XI, 10.* politico *Dan. X, 13. 2. Reg. 35.* & œconomico, *Gen. XXIV, 7. Job. I, 10.* Cum
 C. infuper credentibus arctior cum angelis bonis communitio & similitudo sit expectanda, propterea quidem *magni estimandi, Ebr. XII, 22. Luc. XV, 10. XX, 36. non memore Pontificiō religiosè invocandi sunt.*
 E. *Col. II, 18, Deut. VI, 13. Tob. XII, 7. seq. Apoc. XIX, 10. XXII, 8. seq.*

§. III.

De Angelis malis.

- D. **A**ngeli mali sub certō quodam Duce, *Job. IIX, 44. Luc. XI, 15. cujus angeli esse dicuntur. Matth. XXV, 41. Apoc. XII, 7, 9. desciverunt,*
 E. (*contra Manichæos*) probabiliter peccatō superbiæ, conjunctō cum invidiâ *Gen. III, 5. Sap. II, 24.* idque adhuc ante lapsum hominem: à DEO *Iude v. 6. in miseriam*
 P. *damni & sensus Matth. XXV, 41, 46.*
 ina-

inamissibilem, 2. *Petr.* II, 4. (contra *E. Origenem*), quæ in iudicio extremo augebitur, *Apoc.* XII, 8. seq. XX, I, 10. ex parte intellectus attraxerunt sibi carentiam luminis gratiæ & gloriæ, quæ vel unicè ex promotione mortis Christi evincitur, adde *Job.* l. c. & ex parte *D. voluntatis*, præter carentiam virium amandi DEUM & benè agendi, odium ergà DEUM & seipfos, invidiam felicitatis alienæ & obdurationem in malo. Inde nocere student (1.) hominibus singulis, (singuli igitur DEUM *P.* orent, ut à Diaboli insidiis eos custodiat, 2. *Cor.* XI, 11. *Rom.* XVI, 20.) iis quoad *D. corpora* *Luc.* XIII, 11, 16. opes *Job.* I, 12. seq. & animas *Luc.* XXII, 31. damna inferendo, in specio omnes impios spiritualiter, *Luc.* XXII, 3. *Eph.* II, 2. 2. *Cor.* IV, 4. XI, 3. *Job.* IIX, 44. (conversi *P.* DEO gratias agant, quod ex hac Satanæ potestate eos liberârit, *Col.* I, 12. seq. *Ebr.* II, 14. & à peccatis sibi caveant 1. *Job.* III, 8.) nonnullos etiam corporaliter obsidendo, *Matth.*

- D. *Matth. II X, 28. seq. Marc. VII, 25. seq.*
 & per spectra illudendo. *Sap.*
XVII, 1. seq. Esa. XIII, 11. XXXIV, 14.
 (2.) statibus hierarchicis, ecclesia-
 stico *Matth. XIII, 19, 27. Luc. IIX, 12. 1. Tim.*
IV, 1. 1. Thess. II, 18. politico, *1. Reg. 22,*
21. seqq. 1. Chron. 22, 1. & œconomico *Job.*
 C. I. *Tob. VI, 9. seqq. 1. Cor. VII, 5.* Notan-
 dum tamen, quod *Satanas absque permissio-*
 D. *ne divinâ,* (DEUS autem sæpè malorum an-
 gelorum operâ utitur in pœnam impio-
 rum & castigationem piorum *Psal. 78, 49.*
Job. I, & II. 2. Cor. XII, 7.) *nemini nocere*
possit. Job. II, 5. seqq. Matth. IIX, 31. seq.
 P. Induamus modo *πανοπλίαν ἑ Θεῶ*, *Eph.*
 VI, 11, *seq.* tunc per Christum Diabolum
 C. vincemus *1. Job. II, 12. III, 8. V, 18. 1. Petr.*
 V, 8. & aliquando ipsos angelos judica-
 bimus, *1. Cor. VI, 3.*

PARTIS I. CAP. IV.

De

Imagine DEI in ho- mine.

- D. **I**MAGO DEI, quæ h. l. non nudam
figu-

figuræ adumbrationem, nec perfectissimam substantiæ, *Col. I, 15. 2. Cor. IV, 4.* sed quarundam saltem qualitatum cum DEO conformitatem notat, **specialiter accepta**, *generaliter* enim qualemcunque significat cum DEO analogiam includitque in suo ambitu etiam animæ essentiam & facultates, corporis quoque immortalitatem (*quam primo homini concreatam contra Socinianos tuemur è Gen. II, 16. Rom. V, 12.*) & Dominium in creaturas inferiores *Gen. I, 26. seq. (quod malè pro prætipuâ imaginis Dei parte à Socinianis venditur)*: Quo sensu etiam homo post lapsum adhuc imago DEI dicitur *Gen. IX, 6. Jac. III, 9.* erat illa similitudo hominis cum DEO, quâ DEUS Trinunus, tanquam causâ effie. *Gen. I, 26. v, 1.* ex merâ bonitate, ergâ homines maximâ, quos præ aliis creaturis imagine suâ dignatus est: **protoplastos**, non Adamum solum, *contra veteres quosdam apud Augustinum. Gen. II. cc. Eph. IV, 23. seqq.* perfectionibus accidentalibus, *contra Flacium*, in intellectu,

C

lectu,

- D. **lectu**, agnitione Dei *Col. III, 10.* **VO-**
luntate, habituali inclinatione ad sanctè
vivendum, *Ecccl. VIII, 30. Matth. XXII, 37.*
& apperitu sensitivo *Gen. II, 25.*
ipsas DEI perfectiones imitanti-
bus, licet non omnes, nec eòdem
perfectionis gradu. Cum autem fuerit
donum homini ad actus suos connatura-
les rectè exercendos per naturam debi-
tum, hoc sensu imago Dei primo homi-
ni rectè *naturalis* dicitur *contrà Pontificios*:
E. **ornaverat**, nihil mali homini concre-
E. ando, *contrà VVeigelium.* **vitæ sanctæ**
D. **& beatitudinis eorum**, deni-
que gloriæ Divinæ promoven-
dæ causâ. Idem est finis, qui crea-
tionis. Postquam autem hanc imagi-
nem, proh! in protoplastis peccantibus
amissimus, *Gen. V, 3.* ejusdem *restauratio-*
P. *nem* in Christo quæramus *Gen. III, 15. Rom.*
V, 14. 1. Cor. XV, 49, Eph. II, 10. Col. III,
10. Quæ innovatio hominibus beandis
necessaria est, (necessitate ordinis, non
meriti) *Joh. III, 3. seq. Gal. VI, 15. Ebr.*
XII,

XII, 14. & DEUS petentibus *Psalms*. LI,
 12. in hac vitâ inchoativam, 1. *Cor.* XIII,
 12. *contra Donatistas*, veram tamen *Job.* E.
 XIV, 17. 1. *Job.* III, 6. & augibilem, 2.
Cor. III, 16. 2. *Petr.* I, 4. in alterâ verò C.
 consummativam non denegabit, *Psalms*.
 XVII, 15. *Tit.* III, 4. *seqq.*

PARTIS I. CAP. V.

De

Providentia DEI.

PROVIDENTIA DEI quâ προνοια, D.
 προσησις & maximè διοικησις indicatur
Gen. XXII, 8. *Sap.* XII, 18. XIV, 3. Cu-
 jus existentia è *Matth.* VI, 26. *Act.* XVII, E.
 25, 28. & al. *contra Philosophorum anti-*
quorum rationes liquidissimè probatur,
 est actio intellectus, volun- D.
 tatis & potentiae Divinae,
 omni studio à nobis attendenda, *Psalms*. P.
 LXXIII, 24. CXI, 2. vi cuius DEUS D.
 Trinunus *Job.* V, 17. 1. *Cor.* XII, 11.
 solus, in quibusdam tamen mediatè
 C 2 operans

- operans per Angelos, Magistratum, Ministros ecclesiæ &c. Interim certi sumus absque consiliô aut permissione divinâ nihil nobis obtingere posse, *Matth. X, 29. seq.*
- E.** liberè, *contrà Stoicos, Psalm. CXV, 3.*
- & ex mera bonitate** *Psalm. 136, 1, seq.* utut sapè *contrà* hominum expectationem *Thren. III, 37. seq.* **creaturas,**
- E.** quâ tales, non verò quâ peccantes, *contrà Calvinianos, Psalm. V, 5. Jac. I, 13.* nam malas actiones Deus vel impedit *Gen. XX, 6. Psalm. 33, 10.* vel tamen ad bonum finem dirigit, *Gen. I, 20. Luc. XXII, 32.*
- C.** *I. Cor. X, 13.* **omnes** animatas & inanimatas, etiam vilissimas *Ebr. I, 3. Psalm. CIV, 14. seq. CXLVII, 9. seq. Matth. l. c.*
- speciatim homines** in ortu *Job. X, 8. seq. Psalm. LXXI, 6.* progressu *Psalm. XCI, 1. seq.* [ad actiones civiliter bonas concursu communi *Rom. II, 15.* ad spirituales verò peculiari influxu concurrens *2. Cor. III, 5.*] & *termino vitæ*, qui vel *naturalis* est, juxta temperamentum, vel *præternaturalis* (*α*) *ira*, ordinarius impiis vitam abbreviando, *Deut. 28, 21. seq.* & extraordinarius vitam iisdem in pœnam aliorum

rum & propriam prolongando, exemplo Pharaonis, Antiochi & aliorum. (β) *gra. C.* *rie*, ordinarius piis vitam prolongando *Exod. XX, 12. Prov. III, 1.* extraordinarius, abbreviando *Sap. IV, 10. Esa. LVII, 1. seq. 2. Paral. 34, 28.* Non autem DEUS ex absoluto decreto, sine respectu ad causas secundas homini vitæ terminum constituit, *contra Reformatos, Deut. 30, 20. 1. Reg. III, 14. XIX, 5.* & imprimis fideles, *c. 1. Tim. IV, 10. Ebr. XIII, 5, 6.* qui propterea seipsum omnemque curam DEO committant, *Pf. 37, 4. seq. 1. Petr. V, 7. Phil. IV, 6. Tob. IV, 22.* conservat continuò verbi creatorii influxu *Pf. CIV, 29. seq. Dan. V, 23. Col. I, 17.* & gubernat, immediatè quoque in actiones causarum secundarum influendo, *contra Durandum, Act. XVII, 28.* in specie hominum status & corda regendo, *1. Sam. II, 7, 8. Psalm. CXIII, 7. seqq. Prov. XXX, 8. XXI, 1.* Ergò respectu DEI nihil fit casu, *contra Epicureos:* ad hominum utilitatem, *c. Psalm. 33, 19. Gen. 39, 5. Act. XXVII, 24.* & Divinæ sapientiæ, potentia ac bonitatis gloriam,

Pfalm. CIV, 1, 33. seq. CXXXVI. tot. Rom. XI, 36.

PART. I. CAP. VI.

De

Beatitudine Æternâ.

- B**eatitudo æterna, (cujus notitia à DEO) est petenda *Eph. I, 16. seq.* perfecta tamen in hâc vita haberi nequit, *D. 2. Cor. IV, 17. 1. Petr. I, 8. 1. Job. III, 2.*) quæ *b. l. non sumitur metonymicè, sicut 1. Job. V, 20. sed propriè*, aliisque nominibus ac descriptionibus indicatur *Sap. III, 1. Pfalm. XXVII, 13. Matth. V, 12. XXV, 34. Luc. XVI, 21. Job. XVI, 22. Act. XX, 32. Apoc. XXI, 2.*
- C.** est donum, *Rom. VI, ult.* quò DEUS
- D.** Trinunus, qui solus intellectum finitum lumine gloriæ donare & ad intuitivè cognoscendum objectum infinitum elevare potest, *Pf. 36, 10.* ex merâ gratiâ (quæ est causa impuls. interna), & sic non
- E.** ex operibus, *contrâ Pontificios, Rom. XI, 6. Eph. II, 8, 9.* propter meritum Christi,

Christi, fide apprehensum, ^{D.}
 (sunt causæ impuls. externæ, illud, prin-
 cipalis, hæc, minus principalis) *Ebr.*
V, 9. Job. XIV, 2. seqq. III, 16. seqq.
 homines finaliter credentes
 & quidem omnes & solos *Matth. X, 22.*
XXIV, 13. Rom. 11, 7. Apoc. 11, 10.
 ex hac vitâ ingressos, *1. Cor. XIII, 12.* ^{Pa.}
1. Job. 3, 2. qui sunt sunt subjectum
 Quod, sequitur nunc subjectum Quo:
 præcipue quâ animam, (*cum in*
visione beatificâ formalis ratio beatitudinis con-
sistat, juxta ll. cc.) intellectus lumine glo-
 riæ elevatus DEUM Trinunum & omnia
 quæ in eo formaliter sunt, (*contrâ Pontif.*), ^{E.}
 intuitivè actu simplici cognoscet. *Volun-*
tas cognitum intensissimè amabit *1. Cor. D.*
XIII, 8. & consequenter peccare non po-
 terit *Psal. XVII, 15. Apoc. XIX, 14.*
 dein etiam quâ corpus,
 quod erit spirituale, consequenter im-
 mortale, agile, impassibile, *Apoc. VII, 16.* ^{C.}
Matth. XXII, 30. sensibus aliorum subdu-
 ducibile *Pbil. III, 21. Matth. XXVII, 53.* & ^{D.}
 valde splendidum *Dan. XII, 3. Matth. XIII,*
43. 1. Cor. XV, 41. seqq. Cujus oculi quo- ^{E.}
 que

- que DEUM videbunt *Job. XIX, 25.*
- D.** glorificabit, *Rom. IIX, 30. 1. Petr. I, 8.*
ita tamen, ut in beatitudine accidentali,
cum primis quoad claritatem corporum
futura adsit inæqualitas, *contrà quosdam*
- E.** Calvinianos, *1. Cor. III, 8. XV, 41.* non ta-
men id piis obtinget propter merita ope-
rum, *contrà Pontificios. Ut plenè satiati,*
Psal. 17, 15. 2. Cor. IV, 17. in terrenis enim
- P.** nulla est satietas, quæ propterea abne-
ganda sunt *Col. III, 2. Ebr. XI, 26. æter-*
num vivant *Marc. X, 30. Psalm. XXVII,*
13. heic spe certissimâ, (*contrà pontificio-*
rum dubitationem) aliquando autem reipsâ
- D.** *1. Petr. I, 3. Rom. IIX, 24. 2. Tim. I, 12.*
& gaudeant, *1. Petr. I, 8. ad DEI*
- C.** Trinunius gloriam. *Eph. I, 6. Apoc.*
VII, 10. seq.

PARTIS I. CAP. VII.

De

Morte seu Damnatione
Æterna.

Damnatio, quæ beatitudini par-
 tim *privativè* opponitur, indeque ap-
 pellatur mors secunda *Apoc.* II, II. XX, 6.
 & tenebræ *Matth.* II, 12. partim *contrariè*,
 diciturque opprobrium æternum *Dan.*
 XII, 2. & ignis æternus *Matth.* XXV, 4.
 pro statu sumta, de actu enim quo
 impij immittentur in stagnum ignis, agen-
 dum erit *infra cap. X, de judicio extremo*:
 est supplicium, *Matth.* XXV, 46.
 Cujus existentiam *contrà Epicuræos, Rys-*
wycum & alios, morsus conscientiæ in im-
 piis & damnatis *Rom.* II, 15. *Sap.* V, 3. ipsi
 etiam Diaboli *Matth.* II, 29. non infician-
 tur: quod **DEUS Trinunus**, *D.*
 tanquam causa effic. damnationis per mo-
 dum pœnæ spectatæ *Matth.* X, 28. *2. Thes.* I,
 6. seq. Nota hîc (α) quod damnationis,
 C 5 qua-

quatenus est privatio visionis beatificæ, nulla detur causa effc. physica; (β) quatenus involvit actus intellectus et voluntatis, eorum causæ sunt ipsi damnati: (γ) dolorum corporis causæ proximæ sunt partim ignis infernalis, partim mali angeli *Matth. IIX, 34. vi iustitiæ suæ vindicati-
væ*, quæ est causa impuls. interna, hominibus finaliter incredulis

- P. 2. *Thef. I, 8. Marc. XVI, 16. Job. III, 18. 36. I. Job. V, 12. Rom. II, 5. quorum ingens numerus Matth. VII, 13. Luc. XII, 32. I. Cor. VI, 9, 10. Gal. V, 19. seq. Apoc. XXI, 8, 27. XXII, 15. propter peccata ipsorum*
- D. non expiata, *Jac. I, 15. maxime propter finalem incredulitatem, fidelibus enim*
- C. peccata sua propter Christum non imputantur *Rom. IIX, 1, 12. seq. I. Petr. III, 18. seq. ex parte animæ carebunt enim visione DEI beatificâ Job. III, 36.*
- D. *Matth. XXV, 41. & ex adversò videbunt DEUM ut peccatorum suorum vindicem Apoc. VI, 17. inde locò amoris & gaudii aderit in voluntate odium DEI l. c. vers. 16. & sui ipsorum Sap. V, 4. dolor & desperatio perpetua Rom. II, 9. Apoc. IX, 6.*
- Ergò

Ergo anima impiorum æque ac piorum
 propriè loquendo immortalis est, *contra* E.
Socinianos, *Matth.* x xii, 32. horum autem,
 (cum peccatis venialibus decedentium)
Purgatorium Pontificium cum Limbo Patrum
 & infantum ante baptismum morientium
 Scriptura ignorat: & corporis quod D.
 cum anima cruciabitur igne à nostrò qui-
 dem distinctò, verò tamen & propriè dictò,
 4. *Esdr.* ix, 13. *Marc.* ix, 47. *Apoc.* xx, 8. P.
 eòque inextinguibili *Esa.* lxvi, ult. *Matth.*
 iii, 12. xxv, 41. in inferno quem in D.
 π̄ aliquo reali esse probamus ex 1. *Petr.* E.
 iii, 19. *Luc.* xvi, 28. *contra Atheos & Epi-*
curæos. Eundem esse extra mundum,
 mundus quippe in seculi consummatione D.
 destruetur, itemque extrà cœlum beatorum,
 patet ex *Apoc.* xxii, 25. *Luc.* xvi, 23.
 æternum *Matth.* xxv, 46. *Dan.* xii, 2.
 2. *Theff.* I, 9. *contra Origenistas Anabapt. & E.*
alios; infligit, nonnullos quidem gra-
 vioribus poenis afficiendo, ac alios, *Matth.* D.
 x, 15. xi, 22. *seq.* *Luc.* xii, 47. *seq.* *Sap.*
 vi, 7. *contra Jovinianistas*: ad justitiæ, E.
 veracitatis & potentæ Divinæ D.
 glo-

gloriam. *Rom.* II, 5. *Apos.* XXI, 5, 8.
2. *Theff.* I, 9.

PART. I. CAP. VIII.

De

Morte Temporalis.

- D. **MORS**, via omnis carnis, *Jos.* XXIII, 14. quâ h. l. non notantur (1.) calamitates, *Exod.* x, 17. nec (2.) mors seu renunciatio *spiritualis* fidelium *Rom.* VI, 2. aut infidelium *Eph.* II, 5. *1. Tim.* v, 6. nec (3.) æterna *Job.* XIX, 51. sed (4.) *temporalis* pro statu sumpta; actus enim fit per ipsam ἀνάλωσις *Phil.* I, 23. ad p. quam, ut beata sit, homo dignè se præparet *2. Cor.* v, 5. *Luc.* II, 29. est pri-
- D. **vatio vitæ animalis**, imò ab omnibus terrenis separatio, quæ ideò ab p. neganda sunt: *Job.* I, 21. *Psalms.* XLIX, 18. LXXIII, 17. *seq.* *1. Tim.* VI, 7. **ex dissolutione animæ**, *Job.* XIX, 30. *1. Reg.* XVII, 21. *Luc.* XIX, 55. quæ factâ dissolutione

tione, superstes manet: *Eccles.* XII, 7. E.
 contra Epicuræos *Sap.* II, coll. *Gen.* 25, 32.
 1. *Cor.* XV, 32. pia, apud Dominum, 2. *Cor.* C.
 V, 8. *Apoc.* XIV, 4. *Luc.* XVI, 22. XXIII, 43.
 impia verò in inferno, *Act.* I, 25. *Luc.* 16, 23.
 & corporis, quod honeste sepelien- D.
 dum, *Gen.* III, 19. *Dan.* XII, 2. (contra reli- E.
 quiarum cultum meritorium apud Pontificios
usuratum,) nisi antegressa delicta sepultu- P.
 ram asininam meruerint, *Jer.* XXII, 19.
 proveniens quæ à Satana causa- D.
 rum moralium primâ, *Job.* IIX, 44. *Gen.*
 III, 1. *seq.* *Ebr.* II, 14. *Sap.* II, 24. per
 peccatum primorum parentum,
Gen. II, 17. III, 3. *seqq.* *Rom.* V, 12. 1. *Tim.* II,
 14. En! peccati gravitatem! *Psal.* XC, P.
 8. *seq.* *Rom.* VI, 23. justo DEI judicio, D.
 DEUS quidem non est causa mortis sim-
 pliciter, *Ezech.* XIX, 23. *Sap.* I, 13. XI, 27. est
 tamen causa mortis ut poenæ. *Psal.* XC,
 3, 7. Cæterum *cause morales mortis* ali-
 quando sunt morientes ipsi, 1. *Sam.* 31, 4. P.
 aliquando homines alii, *Judic.* IX, 54. D.
 2. *Sam.* XI, 15. XIII, 28. *Ezech.* 33, 6. aliquan-
 do Spiritus boni *Act.* XII, 23. aut mali *Job.* I,
 19, 2. *Par.* XVIII, 21. *Causæ physicae* autem
 sunt

- sunt vel *naturales* (defectus humidi & calidi nativi,) vel *præternaturales*, (morbi vehementiores), vel *violenta* e. g. ignis, aqua, gladius &c. Nemo tamen fortè fortunà, sed quilibet sapientissimò DEI consilio moritur, *Job. XI V, 5. Psalm. 31, 16.*
- C. *139, 16. 2. Petr. I, 14. ad omnes homines* carnaliter generatos, *Gen. III, 19. Ebr. IX, 27. Job. 30, 23. exceptò Enocho & Elià Gen. V, 24. 2. Reg. II, 11. Ebr. XI, 5. exceptis quoque immutandis, 1. Cor. XV, 51. Apoc. XIX, 20. Nihilominus omnes*
- P. *se mortales esse, discant, Psalm. 39, 6. xc, 12. Ecclesiastic. 38, 23. Credentes etiam sunt liberati à morte (α) spirituali, Rom. II X, 2, 8.*
- C. *seq. (β) temporali, quæ illis non est pœna, sed transitus ad vitam Job. XI, 25. seq. Apoc. XIV, 13. (γ) aternâ, Job. IIX, 51. qui proinde non sibi ipsis, sed DE O moriantur Rom. XIV, 7. seq. Psalm. 31, 6. Act. VII, 59. transit, Rom. V, 12. ad justitiæ Divinæ gloriam. Psalm. XC, 7.*

PAR:

PARTIS I. CAP. IX.

De

Resurrectione Mortuorum.

Resurrectio mortuorum ^{D.}
 non metaphoricè, *Col. III, 1. Apoc. XX,*
 5. sed propriè accepta, cujus existentia
 & natura humanæ rationi incognita est, ^{P.}
Sap. II, 1. seq. quapropter è Scripturis ^{S.}
 est demonstranda *contrà Sadducaos & alios,* ^{E.}
Matth. XXII, 23. Act. XVII, 18. XX, 11, 8.
 transitivè accepta, quæ aliàs re-
 suscitatio dicitur; (*intransitivè* enim est ^{D.}
 reditus ad vitam seu egressus è sepulchro)
 est actio **DEI** Trinunius
 ad extrà *Ezech. 37, 12. Hof. XIII, 14. Rom.*
IV, 17. 2. Cor. I, 9. **Christique** Θεανθρώ-
 πης *Joh. V, 21, 25, 27. seq.* quâ ex ju-
 stitiâ suâ, remuneratoriâ respectu pio-
 rum & vindicativâ respectu impiorum
Esa. XXVI, 19. 2. Cor. V, 10. 2. Thess. I, 5.
 corpora hominum mortuorum
 ea.

eaque sola & eadem numero quæ in hæc
 vitâ habuerunt, (*contrâ Socin. & alios Job.*
 E. XIX, 25. *Dan. XII, 2.*) aliis tamen gau-
 D. dentia qualitativibus, *Matth. XIII, 43. Phil.*
III, 21. 1. Cor. XV, 24. seqq. (Absit ergò,
 P. ut glorificanda hæc corpora impuritate
 peccatorum conspurcemus *1. Cor. VI, 14.*
seq.) omnium, *Job. V, 28. Act. XXIV, 15.*
 D. fidelium quidem propter meri-
 C. tum Christi finali fide appre-
 hensum *Job. XI, 25. 1. Cor. XV, 21.* Surga-
 P. mus itaque cum Christo spiritualiter!
Eph. II, 5. seq. Rom. VI, 4. II, 11. infide-
 D. lium verò propter peccata sua
 & impoenitentiam finalem *2. Cor. V, 10.*
 E. sicque nullatenus virtute meriti Christi,
 D. *contrâ Boërium :* resuscitabit & cum
 animabus suis reduniet, *Job. I. c.* idque
 in eadem staturâ in quâ homo mortuus
 E. fuit, *contrâ Thomam & alios, Apoc. XI, 18.*
XIX, 5. XX, 12. 1. Cor. XV, 43, 53. seq. ut
 C. illi plenæ beatitudinis, *1. Thes. IV,*
13. seq. vid. precedens Caput VI. & hi con-
 summatæ damnationis partici-
 pes

pes fiant, *Dan. XII, 2. f. b. l. c.* utrin-
que autem justitia Divina glori-
ficetur.

PARTIS I. CAP. X.

De

Judicio extremo & con-
summatione seculi.

§. I.

De Judicio.

Judicium extremum & univer-
sale, *Juda v. 6.* cujus diem DEUS no-
bis revelare noluit *Marc. XIII, 32.* (contra
multorum calculationes arithmeticas:)
futura tamen ejus ex stentia è Scripturis S.
est certissima; DEUS enim nos admonet
hujus judicii signis tum communibus e. g.
hæresibus *Matth. XXIV, 24.* i. *Tim. IV, 1.* bel-
lis & aliis calamitatibus publicis, *Matth. 24,*
6. seq. tum propinquioribus, quæ vel re-
motiore intervallo judicium antecedent,

D

e. g.

- e. g. relevatio antichristi 2. *Theff. II, 3. seq.*
- E. vel propinquiore e. g. Judæorum notabilis conversio, quam quidam statuunt è
- D. *Deut. IV, 30. Rom. XI, 25. seq.* urbis septicolis desolatio, *Apoc. XIX, 8. & 21. Gogi & Magogi excidium, Apoc. XX, 8.* singulares siderum eclipses & casus, *Matth. 24, 29. Luc. XXI, 25.* Instante ipsò judiciò *peculiare* quoque *signum* conspicietur, quod *Filii*
- P. *hominia* vocatur *Matth. 24, 30. seq.* Hæc probè attendamus *Luc. 21, 28. Ecclesiaste XI, 9. Ecclesiastic. VII, 39.* nec ob adventûs dilationem securi fiamus! 1. *Petr. III, 3. seq. 1. Theff. V, 3. seq. Matth. 24, 48. xxv, 5.*
- D. erit actio externa DEI Trinunius
Psal. IX, 9. Act. X, 42. Ebr. XII, 23.
 Christique hominis *Matth. 25, 31. seq. Job. V, 22, 27. Act. XVII, 31. contra quos-*
- E. *dam Calvinianos.* Huic Judici, tanquam fratri & mediatori nostro cum gaudio
- C. obviam ire poterimus *Luc. 21, 28. 1. Theff. V, 4. 1. Job. II, 28. IV, 17. in nubibus*
- D. *coeli,* non in valle Josaphat; *contra*
- E. *quosd. Pontif. 1. Theff. IV, 16. Phil. III, 20. visibiliter apparentis, Matth. 24, 30. Apoc. I, 7. Unus autem est descensus Christi*

Christi visibilis cum judiciò ultimò & uni-
 versali resurrectione conjunctus, *contra* *E.*
Chiliasas 1. *Theff.* IV, 16. *seq.* quã secun-
 dum justiciam suam 2. *Theff.* I, 6.
 homines omnes, etiam Pontificio-
 rum perfectos 2. *Cor.* V, 10. *Rom.* XIV, 10.
 quorum cogitationes, dicta, & facta, *D.*
 etiam occulta juxtã legem & Evangelium
 erunt judicanda *Matth.* XII, 36. *Job.* 12, 48.
Rom. II, 12. 2. *Theff.* I, 7. *seq.* 1. *Cor.* IV, 5.
Jac. II, 12. Omnes ergò ritè se præparent! *P.*
Act. XVII, 30. *Luc.* 21, 34. angelosque
 malos, *Matth.* 25, 41. 2. *Peir.* II, 4. *Jude*
vers. 6. mediante bonorum an-
 gelorum *Matth.* 24, 31. *XXV,* 31. 1. *Theff.*
 IV, 16. hominumque sanctorum
 operã *Matth.* 19, 28. 1. *Cor.* VI, 2. (patet c.
 inde credentium status illustris,) ad
 tribunal coget habitãque ratio-
 ne fidei, quæ est causa impuls. externa
judicii absolutiois *contra* Pontificios, *Job.*
 V, 24. aut peccatorum & incredu-
 litatis finalis, *Job.* III, 18. XII, 48.
 D 2 *Marc.*

D. *Marc. XVI, 16. Apoc. XX, 12.* piis plenam
 beatitudinem, *2. Tim. IV, 7, 8.* im-
 piis verò & dæmonibus con-
 summatam miseriam adjudica-
 bit, *Matth. 25, 32. seqq. Rom. II, 6. seqq.*
P. *2. Cor. V, 10.* Intuitu justii hujus judicii
 omnem hujus seculi injustitiam patienter
C. feramus! *Jac. V, 8. Ebr. X, 37. Sap V, 1. seqq.*
 ad sapientiæ, potentiæ & justi-
 tiæ suæ gloriam. *1. Theff. I, 5. seqq.*

§. II.

De fine mundi.

D. **C**onsummatio seculi, quæ
 peractò judiciò statim sequetur, *1. Cor.*
E. *XV, 24.* erit actio externa **DEI**
Trinunius, contra Stoicos, *Psal. CII,*
D. *16. seqq.* quæ cælum, non exceptis
 coelis superioribus aut empyreo: *contra*
non-

nonnullos Scholast. & Reformatos; & ter-^{E.}
 ram *Marc. XIII, 31.* omniaque cor-^{D.}
 pora, cum quibus liberationem à vani-^{P.}
 tate desideremus: *Rom. II X, 20. seqq.*
Apoc. 22, 17. 2. Petr. III, 12. per ignem ^{D.}
 propriè dictum, non tamen elementarem,
l. c. vers. 7. & 10. (contrà Senecam) quoad ^{E.}
 substantiam, *Apoc. XX, 11. XXI, 1.* Ergò ^{D.}
 non secundùm qualitates tantùm, uti plu-
 res existimant: *destruet, Ebr. 1, 10. seqq.* ^{E.}
 contrà *Eternales, Platon. & Epicuræos, 2. Petr.*
III, 4. Cur igitur hæc transitoria tanti ^{P.}
 æstimamus? *Matth. VI, 18. seqq. 1. Cor.*
VII, 29. seqq. 1. Job. 11, 16. 1. Petr. I, 4.
 ad potentiæ suæ gloriã.

PARTIS II, CAP. I,

De

De Peccato *in genere.*

- D.** PECCATUM, à quò homo peccator, qui est subiectum oper. Theologia R. suam habet denominationem, in specie, peccatum moralè abstractivè acceptum; quâ ratione mera privatio est, atque ad ejusdem rationem formalem vò voluntarium non requiritur, contrà Bellarminum, Rom. VII, 19. est ANOMIA. i. Job. III, 4.
- P.** Caveamus itaque ne ex re indifferente peccatum faciamus, Matth. XII, 2. XV, 2. XXIII, 24. Job. V, 10. Col. II, 16, 20. seq. 1. Tim. IV, 2. seq. & vice versâ Es. V, 20. Sap. II, 12, 16. Concretivè verò, Jac. I, 14, 15. est creaturæ, DEUS enim nec moraliter, nec physicè causa peccati est, Psalm. V, 5. seq. Matth. XIX, 27. Jac. I, 13, 17. contrà Libertinos & alios:
- D.** rationalis ad bonum non determinata,

ta,

tæ, peccati enim causæ primaria est Di-
 abolus *i. Job. III, 8.* Dein perversa ho-
 minis voluntas, *Rom. V, 11. Jac. I. c.* Ergò
 nobis ipsis peccatum est imputandum
Gen. III, 12. seqq. Psalm. LI, 7. actio aut
 omissio, habitus aut ejus ab-
 sentia pugnans cum lege DEI
 tum æternâ in DEO, tum concreatâ,
 cujus cum aliqua tantum manserint vesti-
 gia, DEUS in Decalogo summam ejus-
 dem repetiit, *Exod. XX, 1. seqq.* quam
 Christus explicavit *Matth. XXII, 37. seqq.*
V, 20. seqq. vid. infra part. 3. cap. 7. Est
 autem illud quoque reverâ peccatum,
 quòd contrâ legem aliquam positivam
 humanam committitur, *Rom. XIII, 1. seqq.*
 modò lex humana non contrarietur Di-
 vinæ *Act. IV, 19. V, 29.* creaturam
 rationalem, quæ est subjectum pec-
 cati cum omnibus suis partibus & facul-
 tatibus, non bruta, *Matth. 22, 27. Rom.*
VI, 13, 19. culpabilem ac poenâ
 dignam reddens. Reatus enim cul-
 pæ & poenæ propriè dictæ, (quæ à piorum
 castigationibus paternis probe distingven-

da *Prov.* III, 12. *Apoc.* III, 19.) cum tempo-
 D. ralia, ex parte animæ *Esa.* 33, 14. LIX, 2.
Rom. I, 28. & corporis, *Gen.* III, 16, seqq.
Rom. VI, 22. tum æternæ *Matth.* 25, 46.
 est consequens peccati.

PARTIS II. CAP. II.

De

Peccato Originis.

- D. **P**eccatum originis, originatum,
 ab origine defectionis ita dictum, cu-
 jus synonyma *Rom.* VI, 6, 12, VII, 17, 20,
 23. IIX, 1. *Eph.* IV, 22. Existentiam ejus
 ratio è suis principiis distinctè agnoscere
 E. nequit, contra *Herbertum*; in Scripturâ
 tamen manifestissimè indicatur *Gen.* VI, 5.
 D. IIX, 21. *Eph.* II, 3. & II. cc. contra *Pelagia-*
 E. nos & alios: est tum carentia justi-
 D. tiæ originalis, & consequenter est
 E. peccatum, contra *Pontificios*, *Pf.* LI, 7. *Rom.*
 D. V, 19. *Ebr.* XII, 1. tum inclinatio
 totius naturæ ad prava,
 Rom.

Rom. VII, 17. seq. IIX, contrà eosdem E.
à Diabolo, *Gen. III, 1. seq. Job. IIX, D.*
 44. Cujus tamen opera Christus de c.
 struit *Gen. III, 15. 1. Job. III, 8. per D.*
lapsum protoplastorum
Gen. 1. c. Rom. V, 12. 1 Tim. II, 14.
ad omnes homines, etiam Ma- *E.*
 riam, *contrà Mariolatras, Rom. 1. c. non*
 tamen regnat in omnibus *Rom. VI, 12, 16. P.*
seqq. propagata per carnalem gene-
rationem, contrà Scholasticos animam post
 infusionem peccato pollui afferentes: *E.*
Psal. LI, 7. Job. XIV, 14. Job. III, 6.
 proinde peccatum originis tenacissimè in- *D.*
 hæret *Rom. VII, 17. Ebr. XII, 1. & rectè*
 homini *naturale* dicitur, *ex Eph. II, 3. non* *E.*
 tamen ipsa hominis substantia, *Rom. II. cc.*
contrà Flacium. Interim P. O. non est ex-
 tenuandum, est enim ineffabile malum *P.*
omnes facultates, (quæ sunt sub-
 jectum Quo peccati Orig.) ad spiri- *D.*
tualia ineptas & ad mala
quævis propensas reddens,
 intellectus enim privatus est luce spiritu-
 ali

ali *Eph.* V, 8. *1. Cor.* II, 14. *Joh.* III, 12. voluntas caret sanctitate originali *Eph.* II, 5. IV, 18. *Phil.* II, 13. in appetitu sensitivo est privatio obsequii *Rom.* VII, 8, 23. membra quoque corporis sunt inquinata *Rom.* III, 13. *seqq.* *1. Cor.* VI, 15, adeoque subjiciens iræ Divinæ, *Eph.* II, 3. & morti temporali *Gen.* III, 16. *seqq.* quam præcedunt morbi & variæ ærumnæ *Gen.* II, 17. *Rom.* III, 19. VI, 23. spirituali *Rom.* II, 13. *Eph.* II, 1. *1. Tim.* V, 6. & æternæ : Contra quosdam Romanenses II. *cc.* & *Deut.* 27, 16. *Gal.* III, 10. Nisi per Christum remittatur. *Rom.* II, 1. *1. Cor.* XV, 56. *seq.* *1. Joh.* I, 7.

PART. II. CAP. III.

De

Peccato actuali.

§. I.

De naturâ P. A. in genere.

Peccatum actuale, quod potiori
ita

ita dicitur : Notâ hîc, quod actiones internæ sine deliberatione ortæ, referantur ad peccatum originis, distingvimus enim inter carnem & opera carnis, *Gal. V, 19. seqq.* est actio aut actio-omissio, est peccati actualis materiale, voluntaria, est formale. Cause ejus extrâ hominem sunt *Diabolus, 1. Job, III, 8. Eph. II, 2. Act. V, 3. 1. Par. 22, 1. 1. Sam. 18, 10. seqq.* qui homines quidem tentat *Matth. IV, 3.* non tamen ad peccatum necessitat, *Jac. IV, 7. Eph. VI, 11. 1. Petr. P. V, 9.* & mundus cum rebus suis *1. Job. II, 15. seq. V, 19.* in quo homo quoque peccati alieni causa fit *1. Reg. XI, 3. 1. Tim. V, 22, 2. Job. V, 11. Apoc. XII, 4.* jubendo *Matth. II, 16.* svadendo *2. Sam. XVI, 21. Prov. I, 10.* approbando *Rom. I, 32.* excusando *2. Petr. II, 19.* tolerando seu non impediendo, *Sam. III, 13. Ezech. 33, 6. seq. XXII, 30.* occultando, *Lev. XIX, 17.* simulando *Gal. II, 13.* conversando *2. Cor. VI, 14.* & quovis modò scandalizando *Matth. 18, 6. seq. 1. Reg. XV, 30. seqq.* Intra hominem causa peccati actualis est ^{D.} ipsa corrupta natura, seu P. O. quæ igitur de causis peccati orig. dicta sunt, hûc quo.

quoque pertinent. Sunt etiam peccata præcedentia causæ sequentium, quia remouent id, quod peccatum impedit, nempe gratiam DEI, principiis itaque obstant. *1. dum, 2. Tim. II, 16.* **pugnans cum lege DEI æterna**, est formale peccati actualis, quatenus in esse peccati constituitur. *Jac. I, 14. seqq.* **adeoque subijciens iræ Divinæ ac damnationi æternæ.** Est consequens omnis peccati.

§. II.

De divisionibus peccati actualis.

Peccata Actualia distinguuntur (i.) ratione causæ in voluntaria, proæretica & malitiosa, quorum causa est plena & deliberata voluntas, *1. Sam.*

1. *Sam. II, 25. Luc. 22, 47.* & involuntaria, seu ignorantiae *Psal. XIX, 13.* sumitur etiam pro reatorum P. infirmitatis & venialibus, *Rom. VII, 19. Gal. VI, 1.*
 (2.) ratione materialis in peccata commissionis & omissionis, *Jac. IV, 17. Luc. XII, 47.* (3.) ratione objecti immediati, in P. in DEUM e.g. *blasphemia, proximum e.g. homicidium, & peccantem ipsum, e.g. ebrietas, fornicatio, 1. Cor. VI, 18.* (4.) ratione graduum, in P. cordis, oris & operis, *Matth. V, 21. seq.* (5.) ratione consequentis (α) in mortifera seu regnantia, quæ peccanti actu secundò ad mortem imputantur & aliàs minus rectè vocantur *mortalia*, nam omne peccatum per se morte æternâ dignum est, *contra Pontif. Rom. VI, 23. Jac. II, 10.* non tamen omnia peccata sunt æqualia, *Job. XIX, 11. contra Stoicos.*
 & venialia, per accidens sic dicta, quatenus fiunt à regenito, *1. Job. I, 9. II, 1. seqq.* Licet vero peccata venialia non illicò ipsam mortem completam inferant, dam- P.

damnum tamen spirituale causantur, & propterea minimè extenuanda *Matth. XII, 36.* omni potius studiò vitanda sunt, *2. Cor. VI, 1. seqq. VII, 1. Ebr. XII, 1. 1. Job.*

D. *V, 18. (β) in clamantia*, quorum quatuor notabiliora sequentibus includuntur versibus :

P. Clamitat ad cœlum vox sanguinis, (*Gen. IV, 10.*) & Sodomorum (*c. 18, 20.*)
Vox oppressorum, (*Exod. 3, 7. 22, 23, 27.*) merces detenta laborum. (*Jac. V, 4.*)

D. A quibus non excluduntur delicta quævis atrociora, e.g. si fratricidium est P. clamans, multo magis parricidium &c.

& non clamantia, quæ DEUS lon-

C. ganimitate suâ tolerat. (*γ) in remissibilia*, *2. Cor. V, 19. Rom. V, 6. seqq.*

& unum irremissibile, quod

D. dicitur peccatum in Spiritum

Sanctum : *Matth. XII, 24, 30. seqq.*

Marc. III, 28. Luc. XII, 10. dicitur quoque peccatum ad mortem *1. Job. V, 16.* Ejus sub-

jectum Quod est homo adultus, convictus de veritate cœlesti. *Subj. Quò est voluntas deliberata, quæ non impeditur intel.*

intellectus ignorantia *Ebr. X, 26.* *Obje-* P.
ctum est doctrina Spiritus S. semel appro-
 bata *Ebr. VI, 4. seqq.* inde etiam ratio
 denominandi desumpta est. *Forma* est com-
 plexus trium actuum 1. malitiosae abne-
 gationis. 2. persecutionis. 3. persevera-
 tionis seu indurationis. *Job. XI, 45. Act.*
IV, 16. seq. VII, 51. *Essentiale* ejus *confe-*
quens est incorrigibilitas, impenitentia
 finalis & inde fluens irremissibilitas, *con-* E.
trā nonnullos è veteribus. *Blasphemia* verò
 commissa ex ignorantia & incredulitate
 dicitur *peccatum in Filium hominis*, quod D.
 remissibile est, *vid. ll. cc. & 1. Tim. I, 13.*

PART. III. CAP. I.

De

Gratiâ DEI.

GRATIA DEI, quæ inter *media* fa- D.
 lutis principem locum obtinet, *Eph.*
 II, 8. aliisque nominibus dicitur miseri-
 cordia, *1. Petr. 1, 3. Luc. 1, 78.* amor, *Eph. II, C.*
 4. *seq. Φιλανθρωπία* & benignitas DEI
Ti. III, 4, 5. & h. l. non sumitur *metonymicè* D.
 pro

pro habitualibus gratiæ donis nobis infusis
Eph. IV, 7. aut pro *actualibus* gratiæ auxiliis
1. Cor. XV, 10. quorum respectu *gratia Dei*,
secundum motus & gradus suos spectata *di-*
stinguitur in prævenientem *Phil.* I, 6. II, 12.
Apoc. III, 20. præparantem *Act.* XVI, 14. *Gal.*
 I, 16. operantem *Ezech.* 36, 26. cooperan-
 tem & stabilientem *2. Cor.* XII, 9. *Rom.* VIII,
 13. *seqq.* *Phil.* I, 6. *1. Petr.* I, 5. V, 10. *de qui-*
 bus *infra* Cap. IV, *seqq.* est actus, per
 modum affectus spectatus, sed circa im-
 perfectionem, bonitatis Divinæ,
 ut ita opponatur debito *Rom.* XI, 6.
 quò DEUS tanquam fons gratiæ
 C. *Rom.* III, 24. *1. Petr.* V, 10. spectatâ ho-
 minum miseriâ per peccatum con-
 tractâ, quæ est causâ impuls. externa,
 movetur, est actus formalis gratiæ
 E. universalis, ut eos omnes, *contrâ*
Calvinianos *Job.* III, 16. *1. Tim.* II, 4. *Rom.*
 XI, 32. *2. Petr.* III, 9. quod poenitentiam &
 C. afflictorum summum solamen *Psal.* CIX, 21.
 liberari & per Mediatorem Christum
Psal. 49, 8. *1. Tim.* II, 5. ad salutem
 per-

pertingere per poenitentiam & fidem
 ferio velit, (caveamus tamen, ne hanc D.
 DEI nostri gratiam transferamus ad lasci-
 viam *Juda v. 4.*) in Sui gloriam
Eph. I, 5. seqq.

PARTIS III. CAP. II.

De

CHRISTO.

§. I.

Personam Christi delineans.

CHRI^DSTUS, cujus plura in Scri-
 pturis nomina: *Es. IX, 6. Mal. III, 1.*
Col. I, 15. 1. Job. V, 20. & alibi: est verus
DEUS, de Cujus descriptione & Dei-
 tate *suprà parte I. cap. 1. §. 2. per gene-*
rationem æternam, per quam est
 Filius DEI Patris, *Job. I, 14. III, 16. Rom. 8,*
32. Psalm. II, 7. Mich. V, 2. Ebr. I, 3. Inde
 sequitur (α) Ipsum tanquam verum Deum
 humillimè & obedienter colendum, *Job. P.*
V, 18, 23. Ebr. I, 6. Apoc. V, 13, 14. Luc. 6, 46.
 E (β) po-

- (β) potentiam Ejus esse infinitæ virtutis,
 C. *Esa.* II, 9, 10. & verus homo, *1. Tim.*
 D. II, 5. *Job.* II, 40. qui ideò multoties *Filius*
hominis in Scripturis dicitur: alias appella-
 tiones vide *Gen.* III, 15. *Jer.* 23, 5. *Gal.*
 III, 16. &c. per generationem tem-
 poralem, quam probant (1.) genealo-
 gia, *Matth.* I, 1. *seqq.* *Luc.* III, 23. *seqq.*
 (2.) causæ; efficiens, per appropriationem,
 Spiritus S. *Matth.* I, 18. *Luc.* I, 35. *Materia*
 ex quâ, massa sanguinea virginis Mariæ
Gal. IV, 4. *Luc.* I, 42. *Forma* planè miracu-
 losa, *Luc.* I, 34. *seqq.* quâ accepit naturam
 C. nostræ similem *Ebr.* II, 14, 17. infirmitati-
 bus naturæ communibus, non æquè pec-
 caminosas obnoxiam *Ebr.* IV, 15. *1 Petr.* I,
 19, 11, 22. (3.) *Partes* essentielles hominis,
 anima *Luc.* 23, 46. & corpus *Job.* II, 21.
Luc. 24, 39. *contra omnes*, qui vel cum *Apol-*
 E. *linaristis* humanam Christi naturam nostræ
 consubstantiali prorsus negârunt, vel
 cum *Eutychianis* post unionem unam tan-
 tum naturam asseverârunt, vel cum *Mar-*
cionitis aliisque Christum corpus sidereum
 aut phantasticum habuisse docuerunt:
 D. in unâ personâ, *1 Tim.* III, 16. II, 5.
 1 *Cor.*

1. *Cor.* 8, 6. *Rom.* 5, 19. (contra Nestorium), E.
 per unionem personalem duarum natu-
 rarum, *Job.* 1, 14. *Col.* 11, 9. quam decla- D.
 rant propositiones personales *Matth.* XVI,
 13. *Luc.* 1, 32. 1 *Cor.* XV, 47. contra Samo- E.
 satenianos, Socin. & alios. Ex quâ patet,
 humanam Christi naturam per gratiam
 assumptionis in *ἁπόσωσιν* & λόγῳ esse in- E.
 trà Trinitatem, contra Bezam. E commu- D.
 nicatione naturarum fuit *communicatio*
idiomatum, de quâ tria predicationum gene-
 ra Theologi observant. Primum, quan-
 do unius naturæ propria tribuuntur alte-
 ri in concreto, *Act.* III, 15. 1 *Cor.* II, 8. *Gal.*
 IV, 4. Caveamus hic errorem *Theopaschi-* E.
tarum &c. Secundum quò omnis majestas D.
 omnesque perfectiones Divinæ naturæ de
 humanâ naturâ prædicantur in abstracto,
 e.g. omniscientia *Job.* II, 24. contra *Agnos-* E.
tas; omnipotentia *Job.* V, 19, 21. *Matth.* D.
 28, 18. omnipræsentia *h.c. vers.* 20. contra E.
Calvinianos: & cultus adorationis, *Matth.* D.
 II, 11. XV, 22. Ita tamen, ut attributa
ἐνεργητικά immediate, *ἀνεργητικά* verò me-
 diatè tantum de Christo secundum huma-
 nam naturam prædicentur. Tertium, ubi
 omnia opera officii non uni naturæ soli, sed
 ambabus tribuuntur 1. *Cor.* XV, 3. *Gal.* I, 4.
 E 2 Epb.

Eph. v, 2. I. Tim. II, 5. I Job. 3, 8. Illæ autem propositiones, quæ à nonnullis pro
 E. adstruendo *quartô genere communis. idiomatum* adducuntur, ad primum genus referri possunt.

§. II.

De *statu* exinanitionis & exaltationis.

Idem Christus secundum humanam naturam solam *Phil. II, 6. seqq. contrâ Calvinianos, exinanivit se*, id est, communicatæ Majestatis Divinæ usu aliquandiu se abdicavit & formam servi assumpsit *Matth. 20, 28. Luc. II, 52.* sic abdicavit omniscientiam *Marc. XI, 13. XIII, 32.* omnipotentiam, *2. Cor. 13, 4.* & omnia terrena quorum Dominus erat, ostensis tamen quandoque Majestatis suæ radiis *Matth. IX, 20. IX, 4. & alibi. in conceptione, Esa. VI, 14. vide §. preced. nativitate, Luc. II, 7. & U. cc. educatione Matth. XIII, 55. Luc. II, 48. conversatione inter homines visibili, ubi
 Ma.*

Magistratui *Matth.* 17, 25. variisque calamitatibus & laboribus subiectus fuit: & passione usque ad mortes crucis, quam sequebatur *sepultura*, de quâ omnes Evangelistæ, & Apostoli *Act.* XIII, 35, 37. *Ebr.* II, 9. Nisi Christus ita humiliatus e. fuisset, omnes in Adamo superbi damnaremur *Gen.* III, 5. *seq.* *Rom.* V, 18. *seqq.* *2. Cor.* II, 9. Discamus modò conformes fieri imagini Ipsius, *Rom.* VIII, 29. *Matth.* XX, 16. *Phil.* II, 3. *seqq.* *Ebr.* XI, 24. *seqq.*

Quem deinde DEUS secundum eandem naturam **exaltavit** *Esa.* LIII, 9. *Rom.* VI, 9. *Phil.* I, c. ut nos quoque gloria participes faciat, *Rom.* IV, 25. *1. Cor.* XV, c. 14. (α) **in resurrectione**, cujus causa efficiens est & Pater, & Christus Ipse *Job.* X, 17. *seqq.* *contra Socinianos*: Subiectum **Quod**, est Persona Θεὸς ὁ Ἰησοῦς: Subiectum **Quò**, idem corpus, quod antea habuit, sed glorificatum *Phil.* III, 21. Cujus historiam *vide ap. omnes Evangelistas*, credentium verò cum Christo resurrectionem *vid.* *Rom.* VI, 4. *Col.* III, 1. *Ephes.* II, 4. *seq.* (β) **descensu ad inferos** propriè dictò, *1. Petr.* III, 18. *seq.* quò se omnium

- C. hostium infernalium victorem! trium-
 E. phans demonstravit, *contra Pontificios.*
 D. *Hof. XIII, 14. Eph. IV, 8. seq. (γ) ascen-*
 C. **sione ad coelos** reali *Act. I, 9.* & no-
 bis valdè salutari *Job. XIV, 2. Ebr. IX, 24.*
 E. quâ tamen corporis in cœlum elati præ-
 D. sentia in terris non fuit sublata, *Eph. I, c. vid.*
 §. *preced.* & (δ) **sessione ad dextram**
 P. **Patris.** *psalm. CX, 2. Act. II, 34. seqq.* An-
 nuncianda est ergò & mors & virtus Chri-
 sti, *2 Cor. XIII, 3. seqq.* & gloriæ Ipsi-
 C. manifestatio fide à nobis expectanda, quæ
 nostra quoque gloria est. *Tit. II, 8. Joh.*
XVII, 22. seq. Rom. IX, 17.

§. III.

Triplex Christi officium tra- dens.

- D. ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΣ, Christus enim secun-
 dum utramque naturam est noster Media-
 E. tor, *contra nonnull. Pontif. & alios, Gal. IV,*
 4. 1. *Job. III, 8. ut JESUM* in quo uni-
 C. cè nostra salus, *Matth. I, 21. Act. IV, 12.*
Rom. XIII, 11. & Christum, id est,
 unctum

unctum *Pfalm. XLV, 8. Se esse demon-*
straret, alium enim *cum Judais* nec ex- ^{E.}
 pectare, nec prædicare, nec sequi nos de-
 cet, *Joh. IV, 42. I, 29. I Cor. I, 13. II, 2. P.*
III, II. I Petr. II, 21. tria munia exe-
qui voluit, Propheticum, quò ^{D.}
 tanquam Propheta excellentior *Deut. 18.*
15. Act. 3, 22. Luc. 7, 16. Joh. 6, 14. do-
 cuit *Matth. V, & seqq. capitibus*, cum infi-
 gni efficaciam *Matth. VII, 29. Luc. IV, 18, 32.*
XIX, 41. Marc. I, 27. quod per ministe-
 rium docendi semper invisibiliter præstat, ^{C.}
Matth. 28, ult. Marc. XVI, 15. seq. Luc. X, 16.
 Hunc Prophetam, quamvis *cum Socinianis*
 & aliis novum legislatorem non dicamus, ^{E.}
Joh. I, 17. nihilominus tamen Ipsum tan-
 quam summum nostrum Doctorem du-
 ctoremque agnoscendum esse, statuimus ^{P.}
 è *Matth. 23, 10. XV II, 5. Ebr. II, 1. seqq.*
 I *Joh. II, 20, 27. Sacerdotale*, seu me- ^{D.}
 diatorium strictè dictum I *Tim. II, 5. quò*
 pro hominibus, (*contra Calvin. & Socin. E.*
Esa. 53, 6. Joh. I, 29.) cum DEO recon-
 ciliandis (α) sacrificium præstantissimum, ^{D.}
 Seipsum, *Eph. V, 2. Ebr. III, usque X. & (β) C.*
 preces obtulit: *Luc. 23, 34. Joh. XVII, II, 15. seq.*
 quas hodiernum offert *Ebr. 7, 24. I. Joh. 2, 1.*

E 4

Rom.

- D. *Rom.* 8, 34. licet non amplius moriatur
Rom. VI, 9. *Ebr.* IX, 12, 28. Hæc victima
- C. spirituales nostras victimas DEO reddit
- P. acceptas 1. *Petr.* II, 5. *segg.* *Apoc.* I, 6. Hæc
 preces optimum nostrarum precum fun-
 damentum ! *Ebr.* X, 19. *segg.* XIII,
- D. 15. & Regium. Christum Regem
 esse constat e *Psalms.* II, 6. *Luc.* I, 33. *Job.*
 I, 33. *Ebr.* I, 8. Est autem regni Ipsi
 triplex dispensatio (1.) *secundum potentiam*,
 quâ huic universo potenter dominatur,
 idque conservat & gubernat, *Psalms.* IIX,
 7. *Dan.* VII, 14. *Matth.* 28, 18. *Eph.* I, 20.
 C. *segg.* (2.) *secundum gratiam*, quâ ecclesiam
 militantem regit *Eph.* IV, 11. *Rom.* XII, 3.
segg. 1. *Petr.* II, 9. & in renatis vivit ac
 habitat *Job.* 17, 26. XII, 36. 2. *Cor.* XIII,
 5. 1. *Job.* IV, 16. Cujus auxilio ipsi quo-
 que in inimicos suos dominantur *Rom.* VI,
 D. 4. II, 37. 1. *Job.* V, 4. (3.) *secundum*
gloriam, quâ ecclesiam triumphantem
 æternâ felicitate replet, *Luc.* 22, 29. *segg.*
- P. *Matth.* 25, 34. *Job.* 17, 24. Qui huic Re-
 gi se subjecerit, *l. c. v.* 14. *Psalms.* II, 10. *segg.*
- C. cum Ipso dominabitur. 2. *Theff.* I, 4. *segg.*
Apoc. III, 21.

PAR.

PARTIS III. CAP. III.

De

Fide in Christum.

Fides, non *Quæ*; *Gal. I, 23. III, 2. de D.*
hâc enim egimus proleg. cap. 2. sed
Quâ *Rom. III, 25. Gal. II, 16.* est opus,
Job. VI, 29. è cuius iteratis actibus fides
 habitualis oritur, **DEI Trinunius**,
Rom. I, 8. Col. I, 3. seq. Patris, Job. VI, 44.
Filii, Ebr. XII, 2. & Spiritus S. Rom. IIX,
15, 26. Cor. IV, 13. Qui bonitate suâ Phil.
I, 29. & meritò Christi Eph. I, 3. motus,
 per verbum Evangelii (*non exclusis Sacra-*
mentis, de quibus infra) *Rom. X, 17. Gal. III,*
 2. fidem producit. Cum itaque è viri-
 bus naturalibus fidem acquirere nemo
 possit, 2. *Theff. III, 10. 1. Cor. II, 14.* **DEUS**
 ardentè pro inchoandâ & continuandâ
 fide est exorandus, *Marc. IX, 24. Luc. 17. P.*
 5. 2. *Theff. I, 11.* Qui & eandem conferre para-
 tus est, *Matth. VII, 7. seq. Act. XVII, 31.* **in C.**
intellectu & voluntate humanâ,
 E 5 ad

ad illum maximè pertinet notitia & assensus, ad hanc verò fiducia, Rom. X, 10.

C. quò homo regeneratus, (etiam baptizatus, infans licet non per auditum verbi, Matth. 18, 6. Marc. X, 14.) est fidei *subjectum Quod*, irregenerati enim luce fidei carent, Marc. I, 15. Job. III, 18, 19. Eph. V, 8, 14. 2. Tim. 3, 8. 1. Petr. I, 5, 23.

D. Divinitus revelata, præsertim de Christo Mediatore, deque gratiâ DEI, seu remissione peccatorum, ac salute per Christum imperandâ, in quibus consistit Objectum

fidei. *ita cognoscit*, est *primus fidei actus formalis*, nempe notitia credendorum explicita, quæ non nudè historica, sed viva est, Job. VI, 69. XVII, 3. Luc. I, 77. 2. Cor. IV, 6. *contrà Pontif. fidem implicitam;*

D. Ut virtute Divinâ doctrinæ illi conjunctâ non solum planè persuasus judicet eam esse veram: est *secundus fidei actus*, nempe *assensus*. Act. IX, 37. & Christum sibi prome-

ruis-

ruisse gratiam apud DEUM,
 quô homo ab universalibus propositioni-
 bus ad se in individuo descendit & pro-
 missiones sibi applicat, *Jobi XIX, 26. 1. Tim. II, 6. Gal. II, 20.* quem assensum
 specialem Pontificii fidei justificandi dene-
 gant: verum etiam in Christo,
 tanquam caua impetrandæ
 gratiæ apud DEUM acquiescat,
 est tertius actus formalis, fiducia nimirum,
 hanc necessariam esse ad fidem contra Pon-
 tific. probamus è *Job. I, 12. Rom. IV, 18. seqq. IX, 38. 2. Tim. I, 12.* Ergò fidei certi-
 tudo competit, non obstante inevidenti-
 riâ objecti, *Eph. III, 12. Ebr. XI, 1.* Cum
 autem in his forma fidei consistat, dile-
 ctio & obedientia mandatorum DEI non
 potest esse ejus forma, contra *Bellarmin. & Socin.* Dantur interim certi gradus fidei,
Marc. IX, 24. Rom. XIV, 1. seq. Crescat
 igitur consideratione verbi, adhibitis præ-
 cibus & digno S. Coenæ usu, *vid. supra & Matth. XIII, 12.* imprimis in tentationi-
 bus *1. Petr. I, 6, 7.* ne vita spiritualis de-
 ficiat *2. Petr. I, 5.* est quippe fides amissibi-
 lis ad tempus, imò finaliter, *Luc. II, 13.*
1. Tim.

E.

D.

E.

D.

E.

F.

C.

1. *Tim. I*, 19. *Ebr. VI*, 4. *seqq.* confes-
quendæ remissionis peccato-
rum, de quâ in capitibus *seqq.* & sa-
c. luti æternæ causa. *Job. 3. 16. V. 24.*
D. *XI*, 25. *Marc. 16, 16.* 1. *Petr. I*, 9. Effe-
ctus & consequentia necessaria fidei ve-
ræ sunt charitas & opera omnisque san-
ctificatio, *Gal. V*, 6. *Jac. II*, 20, 26. *Act.*
15, 9. XXVI, 18. 2. *Cor. XIII*, 5. ac victo-
ria de mundo & Diabolo, *Eph. VI*, 16. 1.
P. *Petr. V*, 9. 1. *Job. V*, 4. imò fides om-
C. nia à DEO obtinet, *Marc. IX*, 23. *Jac. I*, 6.

PARTIS III. CAP. IV.

De

Regeneratione & Con-
versione.

- D. **R**egeneratio, nativitas è supernis
Job. III, 3. *seqq.* ex DEO 1. *Job. V*, 1.
Conversio *Act. XV*, 3, 5, 7. (aliàs *con-*
versio sumitur vel *transitiò*, vel *intransiti-*
vè,

vè, pro pœnitentia *Jer.* 31, 18, 19. quæ
 (α) quandoque generaliter facti alicujus
 immutationem, *Ebr.* XII, 17. (β) quan-
 doque specialissimè contritionem; fidei
 contradistinctam *Marc.* I, 15. & (γ) sæ-
 pius totum conversionis opus significat,
 cujus partes contritio & fides, *Matth.* 3,
 2. *Luc.* 24, 47. *contra Calvin.* negantes
 contritionem & Pœnitentias excludentes fi-
 dem è partibus pœnitentiæ, *Psal.* VI, 3.
seqq. *Matth.* 26. ult. *Luc.* 7, 38. *Act.* IX,
 22.) sumitur maximè pro fidei productione
 sive in infantibus, sive in adultis. Quan-
 doque tamen terminus regenerationis &
 conversionem & justif. & renovationem
 simul significat, diciturque *nova creatio*
2. Cor. V, 17. *vivificatio* *Eph.* II, 5. *seqq.*
 est actio (in adultis non semper una,
 sed plures) **DEI Trinunius**, quâ
DEUS, tanquam causa effic. principalis
Tir. III, 5. *1. Petr.* I, 3. **hominem**,
 qui est causa materialis seu Subjectum
 Quod, *Job.* I. c. ad regenerationem suam
 intrinsecè nil quicquam activè conferens,
2. Cor. III, 5. *Eph.* II, 1. *Phil.* I, 6. Inde
liberum arbitrium homini, in ordine ad
 suam

- suam regeneratiouem & conversionem
 E. post lapsum deesse *contrà Synergistas, Pelagianos & Pontif.* asserimus, licet enim in
 C. progressu activè se habeat, id tamen fit
 viribus dativis *1. Petr. I, 5.* viribus spiri-
 ritualibus carentem. *Act. 26, 18. Eph.*
 v, 8. sed contumaciter non re-
 D.
 P. pugnantem, absit hæc contumacia
 per omnem pietatem! *Ebr. IV, 7. Apoc.*
 E. 3, 19. *Act. II, 37.* Unde patet conversi-
 onis gratiam esse resistibilem *contrà Cal-*
 C. *vin. Matth. 23, 37.* ex merâ gratiâ,
1. Petr. I, 3. Eph. II, 4. propter Chri-
 D. stum, *Job. 1, 12. seqq. contrà merita Pontif.*
 E. per verbum *Jer. 23, 22. Luc. 16, 29. Jac.*
1, 18. 1. Petr. I, 23. per legem enim agnitio
 E. peccati & contritio *contrà Bellarm. Rom.*
III, 20. 2. Cor. VII, 9. & ex evangelio fides
 D. concipitur, *vid. cap. præced.* Dantur qui-
 dem media pædagogica *Rom. II, 4. seqq.*
 sed verbum est medium ordinarium
2. Thess. II, 14. & 1. Epist. II, 13. & bap-
 tum *vid. infrà cap. X.* Suô modô
 etiam per ministros ecclesiæ *1. Cor. IV, 15.*
 EX

ex parte intellectus & voluntas
 participante ipso appetitu sensitivo : in
 quibus facultatibus , accidentalis licet ,
 realis tamen fit mutatio *Rom. II X, 2. 6. seq.*
viribus spiritualibus , seu vitâ &
luce in Domino , quæ & regenerationis ter-
 minus ad quem *Eph. V, 8.* ad cre-
 dendum in Christum , vitam-
 que spiritualem inchoandam ,
 donat , aut eas in ipso producit ; in
 quibus consistit *ratio formalis* regeneratio-
 nis. Quæ regenerationis gratia sicut in
 ordine ad salutem summè necessaria *Job.*
III, 5. seqq. ita amisibilis *Rom. VI, 13.* & P.
 reiterabilis est *Gal. IV, 19. V, 4. contra*
Novatianos , non tamen sine ingenti dam- E.
 nò & periculô *Rom. II X, 13. 1. Petr. II, 20.*
seqq. cum poenitentia fera rarô fit vera : P.
Matth. 25, 10. seqq. **justificationis** ,
Es. I, 16. seqq. Act. II, 18. renovationis , C.
2. Cor. VI, 1. huc pertinet nova obedi-
 tia *Matth. 3, 8. 1. Job. 3, 9. Eph. IV, 20. seqq.* P.
& salutis æternæ consequendæ
causa. *Matth. 19, 18.* Pro hoc insigni C.
 beneficio **DEO** debetur gloria , *1. Petr. I, 3.* P.
 PART.

PART. III. CAP. V.

De

Justificatione.

- J**ustificatio, quæ h. l. (1.) non
 D. justitiæ Divinæ agnitionem & celebra-
 tionem, *Psal. LI, 6. Luc. VII, 29.*
 E. nec (2.) fidei manifestationem, *Jac. II,*
 21, 24. nec (3.) hominum dijudicatio-
 D. nem, *Matth. XI, 19.* nec (4.) quamvis à
 peccatis liberationem *Rom. VI, 7.* nec
 (5.) justitiæ continuationem, *Apoc. 22,*
 11. nec (6.) omnia restaurationis bene-
 E. ficia. *1. Cor. VI, 11.* nec (7.) infusionem,
 D. de quâ *iusfrâ*, nec (8.) administrationem
 justitiæ inter partes litigantes, *2. Sam. XV,*
 4. sed *absolutionem à peccatis* huic forensi
 similem *significat*, cujus terminus à quô
 est reatus culpæ & pœnæ, terminus ad
 quem justitia Christi imputata, quæ pro
 nostrâ reputatur. *Rom. III, 23. seqq. IV, 7.*
 Cui opponitur condemnatio, *Rom. V, 18.*
 est actio DEI interna, seu actus
 voluntatis Divinæ, qua DEUS
 Trinu-

Trinunus, tanquam causa effic. prin-
 cipalis, *Marc.* II, 7. *Rom.* 8, 33. *Luc.* 7, 47. C
1 Cor. 6, 11. ministerialis sunt verbum Evan-
 gelii, *Luc.* 24, 47. & ministri ecclesie, de
 quibus infra c. XIV. Discant Christiani exem- P.
 plō DEI proximo quoque remittere, *Eph.*
 IV, 32. **ex gratuito favore**, *Rom.* E.
 III, 24. *Gal.* II, 21. *1 Cor.* I, 29, 30. *contra* C
Pontif. qui hanc gratiam dicunt qualitates
 nobis infusas: **propter Christi me-** D.
ritum agendo & patiendo pro nobis
 præstitum, *contra Socin. & alios.* *Rom.* I, c. E.
2 Cor. V, 21. **fide apprehensum**, præ- D.
 ter hanc fidem ex parte nostrâ nullum
 opus pro causâ justit. haberi potest, *con-* E.
trâ Pontif. & Arminianos, *Rom.* III, 28.
Gal. III, 24. Interim bona opera, tan- P.
 quam fructus fidei, etsi meritō careant,
 tamen præmiis à DEO gratiosè remune- C.
 rabuntur: *Mal.* III, 12. *seqq.* **homini**
peccatori renato, aut converso; D.
 omnes quidem indigent justificatione,
 quia peccatores sunt, *Rom.* III, 9. *seqq.*
 sed nemo ejus particeps fit, nisi qui in ve- P.
 rā pœnitentiâ peccato moritur & Chri-
 stum

- stum fide amplectitur *Esa. I, 16. seqq. Job.*
- D.** III, 36. *Rom. IV, 5.* peccata remittit, seu non imputat; est *ratio formalis* justificationis, *Rom. IV, 6. seqq. Act. XIII, 38; 39.*
- C.** salutis æternæ consequendæ causâ. Est finis justif. ex parte hominum certò futurus; *Rom. I. c. & cap. V, 21. Job. V, 24.* Finis autem ex parte DEI est Ejus gloria, *Eph. I, 6.* Hûc pertinent justificationis consequentia (α)
- C.** Pax conscientiæ cum DEO, *Rom. v, 1.* (β) Adoptio in filios *Gal. IV, 5.* (γ) Donatio Spiritûs S. *Gal. 4, 6.* & (δ) sanctificatio, *Rom. V I, 21.*

PARTIS III. CAP. VI.

De

Renovatione & Bonis
Operibus.

- D.** **R**Enovatio Spiritualis, quæ sumitur vel *latius* pro mutatione hominis bean-

beandi intrinsecâ secundum omnem suam P.
 rationem, 2. Cor. v, 17. vel strictius, qua-
 tenus contradistinguitur conversioni &
 justificationi. Hæc renovatio *strictè di-*
sta aliquando *transitivè*, Ezech. 36, 26.
Psal. LI, 12. aliquando *intransitivè* acci-
 pitur Ezech. 18, 32. Eph. IV, 22, 24. & di-
 citur aliàs sanctificatio, Rom. VI, 22. pur-
 gatio 2 Cor. 7. 1. Job. III, 3. exuitio veteris
 & induitio novi hominis, Col. III, 10. & ab-
 negatio Tit. II, 12. est exercitium,
 1. Tim. IV, 7. valdè necessarium, Ebr. XII, 14.
actionum spiritualium interna-D.
 rum & externarum Divinitus mandata-
 rum (*contrà Pontificiorum opera electitia*, E.
Deut. 12, 32. *Matth.* XV, 9.) seu fructuum
 Spiritus Gal. V, 22. qui vocantur *Bona*
Opera, salvandis quidem necessaria, ad D.
 demonstrandam fidem & obed. ergà
 DEUM, valdequè utilia 1. Tim. IV, 8. non
 verò *ad salutem per modum causæ necessaria*, C.
 ne quidem, per modum causæ sine quâ
 non, multò minus meritoria sive aliorum
 B. operum, sive ipsius vitæ æternæ, Es. E.
 64, 6. *Luc.* 17, 10. *Rom.* 3, 24. 6. ult.
quod homo renavatus, in intellectu,
 voluntate & appetitu sensitivo, etiam in D.
 F 2 mem-

membris corporis, quatenus sunt animæ
 renovatæ organa, *Col. I. 10. 1. Theff. v. 23.*
Rom. vi. 12, 19. XII. 1. seqq. (Opera enim
 non renatorum & gentilium, licet quoad
 esse genericum conformia sint legi, *Rom.*
II. 15. non tamen sunt æque bona ac re-
 P. natorum, imò ratione specialium circum-
 stantiarum peccata rectè appellantur
 D. *Rom. 14, 23. Ebr. XI, 6. DEO, Phil. I, 6.*
 Patre, *Job. xv. 2.* Filio, *Rom. VI, 8. Gal. II,*
20. & per appropriationem Spiritu S. *Rom.*
 P. *I, 4. IX, 26.* (à Quò vires Spirituales quo-
 tidie petendæ *Ebr. 13, 21. Epb. III, 14. seqq.* nec
 C. frustraneæ erunt hæ preces, *Job. III, 21.*
Rom. 8, 26. 2 Petr. I, 3.) per verbum
 D. *Psal. 119. tot. legis Gal. v, 16, 18.* & evan-
 gelii, *1 Petr. I, 22. II, 2.* & sacramenta
 gratiosè concurrente, *Job. VI, 54.*
seqq. 1 Cor. XII, 13. Tit. 3, 5. item, per mi-
 P. nisterium ecclesiasticum, *1 Cor. III, 6.* &
 ædificationem mutuam *1 Theff. v, 11.* nec
 C. non per crucem *Ebr. XII, 10. 1 Petr. IV, 14.*
 viribus spiritualibus sibi collatis
 in conversione, *Epb. III, 20. Tit. II, 14.* qui-
 P. bus utamur strenuè, *1 Cor. IX, 24. seq. xv, 10.*
2 Petr. I, 9, seq. suscipit & continuat,
 Phil.

Phil. I, 9. & *Cor.* IV, 16. inde etiam renova- ^{D.}
 tio *Penitentiae quotidiana* & *spirituum* nomine
 venit; & **pravam concupiscen-**
tiam, simul etiam peccata infirmitatis
magis magisque abolendo, ^{P.}
Gal. V, 24. *Col.* 3, 5. non sine luctâ difficili,
Rom. VII, 24. **incrementum doni** ^{D.}
habitualis majoresque vires spiritua-
 les, quæ sunt terminus ad quem formalis,
 dicuntur unô nomine *novus homo*, *Eph.*
 IV, 24. **acquirit**; hæc renovatio, licet
 in hac vitâ non absolute perfecta sit, ^{E.}
con- *trâ Pontif. & alios*; *Rom.* VII, 19. *Gal.* II, cc.
 tamen homo regeneratus mandata DEI stylô ^{P.}
 Scripturæ servat, *1 Joh.* II, 3. III, 22. & in B.
 Operibus crescit, *Joh.* XV, 2, 5. *Eph.* 4, 5.
1 Thess. 4, 1. usque ad perfectissimam alte-
 rius vitæ sanctitatem *Jude* v, 24. *Ebr.* 12, 23. ^{C.}
ad DEI gloriam, *Matth.* V, 6.
Phil. I, 11.

PART, III, CAP, VII,

De

Lege & Evangelio,

D. **V**ERBUM DEI, de quô tanquam principio cognoscendi Theologiæ R. *suprà proleg. c. 2, h. l.* consideratur tanquam medium & causa salutis: **dividitur in legem & evangelium.**

E. Hæc distinctio est adæquata, *contra Pontificiorum consilia perfectionis.*

D. **Lex**, vel à ligando, legendo aut eligendo sic dicta, quæque (1.) *generalissimè* pro totâ Scripturâ *Psaln. 1, 2.* (2.) *generaliter* pro Scripturis V. T. *Job. XV, 25. 1. Cor. XIV, 21.* (3.) *specialiter* pro Scriptis Mosaicis, *Luc. 24, 44.* (4.) *specialissimè* pro legibus cerem. *Luc 11, 22. & judicialibus, Job. 19, 7.* (5.) *specialius b. d. & propriè* pro lege operum sumitur, *Rom. III, 20, 27.* & Evangelio opponitur:
est

est verbum DEI, *Exod. XX, 1. seqq.* angelorum & Mosis ministeriô datum *Job. I, 17. Gal. III, 19.* quô aliqua præcipiuntur aut prohibentur, unde *distinctio legum in affirmativas & negativas*; & Canones: (α) Præcepta negativa includunt contraria affirmativa & vice versâ. (β) Præceptâ aut prohibîtâ unâ specie, etiam cognatæ species totumque genus præcipiuntur aut prohibentur: cum vi obligandi, ad obsequium, & deficiente obsequiô, ad poenas. *Deut. 27, 26.*

Lex, Divina positiva, quæ naturali contradistinguitur, dividitur ratione objecti *Deut. VI, 1.* in *moralem*, cujus epitome in Decalogô, quæ ad duo præcepta revocari potest, internam quoque obedientiam postulantiâ, *Rom. VII, 14.* *vid. supra part. 2. c. 1.* ita ut mandata Christi non sint hâc lege perfectiora, *contra Socinianos*: Ad cujus observationem, quatenus moralis est, omnes homines sunt obligati, *Rom. XIII, 8. seqq.* non enim

- enim abrogata est in N. T. quoad doctrinam & obedientiam *Matth. V, 17. seqq.*
- E.** *contrà Antinomos & Libertinos*, licet abrogata sit quoad maledictionem, justificationem & exactionis rigorem, *Gal. III, 13. V, 18. Rom. II, 1.* Data est hæc lex ad vitam, *Lev. 18, 5.* sed sub conditione perfectæ impletionis, *Luc. X, 28.* hanc autem post lapsum præstare nemo potest,
- E.** *Rom. 8, 3, 7. contrà Pontif. & alios*, ideoque nec per legem quisquam salvatur,
- D.** *Rom. VII, 10, 12. Gal. III. 12, 21.* Habet tamen lex magnum in ecclesia usum (1.) elencticum, *Rom. III, 20. IV, 15. VII, 7.* (2.) pædagogicum, *Gal. III, 24.* (3.) didacticum, *Deut. VI, 5. seqq. Matth. 22, 37. seqq.* Interim convenit Lex moratus cum & Evangelio quoad Auctorem, subjectum, finem per se, & durationem. *Differt autem ab Evangelio (α) cognitionis modò, Rom. II, 14, XVI, 25. 1. Cor. II, 6. seqq. (β) ratione objecti. (γ) promissionum Rom. IV, 4. seq. & (δ) ratione officii*
- P.** *1. Tim. I, 9. Matth. XI, 5, 28.* In praxi tamen conjunctissima sunt tum in conversione, tum in renovatione.
- D.** **II. Cere-**
monialem, quæ sacrificia & ritus sacros

cros Judæis, habitò respectu ad Messiam, præscribēbat *Lev. I, seqq. & alibi*. Hujus abrogatio prædicta, *Jer. 31, 31. seqq. Dan. IX, 27. Hos. III, 4.* & clarius indicata *Act. X, 11. 2. Cor. III, 11. Gal. V, 6. Ebr. VII, 12, 18. II X, 7. IX, 10. X, 14. & III. Forensē*, in quâ constitutiones civiles formam publicorum judiciorum & externæ disciplinæ in populo Jud. conservandæ præscribentes, continentur. Hæc, *P.* licet non quâ universalem æquitatem & finem generalem, *Rom. XIII, 1,* tamen, quatenus respectum habebat ad politiam judaicam, etiam in N. T. est abrogata: *E.* *contrà Anab. & alios. Gal. IV, 3, 9. V, 1. seqq. Col. II, 16. Ebr. XIII, 9. seqq.*

Evangelium, propriè acced-
ptum, in oppositione, ad legem, *Matth. XI, 5.* aliquando enim latius sumtum, totam doctrinam N. T. significat *Marc. I, 14. Luc. IX, 6.* diciturque lex Christi, fidei, Spiritûs vitæ, libertatis, *Gal. VI, 2. Rom. III, 27. II X, 2. Jac. I, 25.* est doctrina efficax, *Rom. I, 16.* (cujus summa in symbolo Apost. & *Job. III, 16.*) *P.* ob ædificationem & mysteria omnibus
E s aliis

- aliis doctrinis longè præferenda, *Rom.* 16, 25. *Col.* II, 8. de gratiâ **DEI**,
- E.** ergò non includit terrores, *contrà Antinomios & Pontif.* & gratuitâ remissionem peccatorum, quæ non dependet à perfectâ mandatorum DEI observatione, *contrà Pontif. Rom.* III, 21. XI, 6.
- P.** inde verò non abutendum Evangelio ad libertatem carnis *Gal.* V, 13. *1. petr.* II, 16.
- C.** propter Christum mediatorem *Matth.* I, 21. *Act.* IV, 12. ejusque meritum fide (beneficia enim evangel. ex ordinatione Divinâ nemini, nisi poenitenti & credenti, conferuntur; *Marc.* I, 15. *Luc.* 24, 47. *Act.* 26, 18.)
- D.** apprehensum. Hoc evangelium unum idemque est in V. & N. Testam. *contrà Socin. & alios*; plenior tamen lux Novo testam. competit. *Act.* XV, 11. *Rom.* 13, 11.

PART,

PARTIS III. CAP. IIX.

De

Sacramentis in genere.

Sacramentum, est vox ecclesia-^{E.}
 stica, *contra Pontif.* notatque ritum
 sacrum (1.) à DEO mandatum, (2.)^{D.}
 in quo est elementum visibile, conjun-
 ctum cum re coelesti ex Divinâ ordina-
 tione, (3.) gaudentem promissione gra-
 tiæ: **est actio**, non una & simplex
 tantum, posset etiam generis loco poni
fœdus seu testamentum, *Matth. 26, 28.*
Act. VII, 8. 1. Petr. III, 21. **Divinitus**,^{P.}
 proinde est actio seria à Deo Trinundò &
 Christo in assumptâ carne ordinata, cu-
 jus efficacia idèò non dependet à ministri^{D.}
 intentione, *contra Pontif.* **ex gratiâ**^{E.}
DEI, est quippe sacramentum quod-
 vis efficax gratiæ medium & organon
 propter meritum Christi in-
 sti.

stituta ; quibus verbis causam effici-
entem principalem cum impulsivis indi-
cavimus : *causa* verò *minus principalis* or-
dinariè est minister ecclesiæ, in casu verò
necessitatis, laicus quoque : *vid. capitæ*
sequentia : circa elementum ex-
ternum & sensibile, quod est ma-
teria seu materiale sacramenti, *contrà*
E. *Paulicianos*, occupata, per quam,
D. *accedente verbò institutionis*,
quod est formale sacramenti, *contrà illos*
E. *Calvinianos*, qui *fidem ad formam sacramen-*
ti pertinere dicunt, *quæ ad salutarem ejus*
D. *usum magis referenda* : hominibus,
qui sunt finis Cui, seu objectum personale,
confertur & obsignatur gra-
tia evangelii de remissione peccato-
rum, est *finis Cujus proximus*, qui & effe-
ctûs rationem habet, ad vitam æ-
ternam. *Est finis Cujus ultimus*. Er-
gò Sacramenta non sunt nuda signa,
contrà Calvin. *Quæ omnia in seqq. capi-*
E. *nibus inductione singulorum probabuntur.*
Sunt

Sunt autem Sacramenta alia veteris, ^{D.}
 (quæ ante Christi adventum instituta,
 eminùs Ipsum adumbrârunt, Ipsoque
 exhibitô abrogata fuerunt : *vid. caput
 sequens.*) alia novi Testamenti,
 quæ ab ipsô Christô instituta, Ipsum ex-
 hibitum testantur, & præsentem offe-
 runt, duratura in Ecclesiâ usque ad fi-
 nem. e. g. *Baptismus & Cæna Domini.* Re- ^{E.}
 liqua quinque Pontificiorum sacram. cum
 modò dictam definitionem & singula re-
 quisita non admittant, sacramenta pro-
 priè dicta non sunt.

PARTIS III. CAP. IX.

De

Sacramentis V. T.

§. I.

De Circumcisione.

Circumcisio erat (*Act. XV, 1. seqq.*
1. Cor. VII, 18, 19. Gal. V, 6. Phil. III,

E. 3. contra Judæos modernos) actio sacra,

D. vid. cap. preced. Divinitus instituta,

cujus *causa effc. principalis* erat DEUS Tri-

nunus, *Gen. XVII, 1. seqq.* Quem ad in-

stituendum hoc sacramentum impulit

C. (α) Ipsius Φιλανθρωπία erga homines

peccatores, speciatim erga posteros A-

brahami, (β) meritum Christi. *Eph. 1, 3.*

D. Causa Ministerialis ordinaria fuit primum

Abraham & Patriarchæ succedentes, *Gen.*

17, 24. seqq. XXI, 4. itemque sacerdotes

Leviticæ, *1. Marc. II, 46. Extraordinaria,*

laici quoque ac foeminæ, *Ex. IV, 25.*

2 Macc.

à *Macc. VI, 10.* quâ Deus in V. T. p.
 nam ad N. T. pertinet περιτομή ἀχειρο-
 ποιήτης, *Col. II, 11. seqq.* per amputa-
 tionem præputii, erat materiale,
Gen. 17, 11. accedente verbô in-
 stitutionis, quod erat Formale, *l. c. v.*
v. 7. seqq. masculis Israëlitis eorum-
 que domesticis ac profelytis, qui erant
 subjectum, *l. c. v. 12.* infantibus
 quidem fidem contulit,
 cum octavum vitæ diem agerent *Lev. XII,*
 3. adultis verò credentibus eam
 confirmavit, remissionis pec- c.
 catorum, erat *finis proximus*, qui vel
principalis, gratiæ foederalis de remiss.
 peccatorum collatio, *Gen. 17, 7. Rom.*
IV, 11. vel *minus principalis*, segregatio
 populi Isr. ab aliis: Item admonitio de
 Peccatô Orig. & venturô Messîa:
 & salutis æternæ consequendæ
 gratiâ.

§.II.

§. II.

De Agno Paschali.

- P**ascha, פסחא à *transitu* ita dictum,
Exod. XII, 11. 27. erat actio sacra
 divinitus instituta, *l. c. v. 1. seqq.*
 Cujus eadem causæ impuls. quæ circum-
 cisionis. *Causa verò minus principales pro-*
mulganda institutionis, erant Moses & Aa-
 ron, *l. c.* Administrantes, *partim* Patres
 familiâs Israëlitiçi *l. c. v. 3. 6, 21.* partim
 Levitæ, *Esd. VI, 20. 2. Par. 30, 17.*
 quâ agnus & hœdus integer,
 ad præfigurandam perfectionem antitypi,
1. Petr. I, 19. 1. Cor. V, 7. seqq. & anni-
Pculus, id est, annò præcedente natus,
D. de grege segregatus mactabatur
 inter duas vespas, affabatur,
 quæ omnia ad materiam sacramenti spe-
 ctant,

Etant, *Exod. 12, 5. seqq.* & ab Israë-
 litis ac profelytis circumcisis, *qui erant*
Finis Cui, l. c. v. 3, 43. seq. comedebatur,
 erat actus principalis hujus sa-
 cramenti *l. c. v. 8.* sanguis autem
 ejus ad ædium postes & super-
 liminare spargebatur, *l. c. v. 17,*
22. seq. ad excitandam fidem
 in Messiam, Cujus beneficiis sancti quo-
 que V. T. fruebatur, *Act. XV, 11.* &
 impetrandam ac celebrandam
 gratiam DEI ac remissionem plagæ,
 & consequendam salutem æ-
 ternam. *Exod. 12, 13, 13. seqq.*

PARTIS III. CAP. X.

De

Baptismô.

- D.** **B**aptismus, ablutionem significans, sive immergendo, sive aspergendo fiat, *Matth. III, 6, 16. Marc. VII, 4. Luc. XI, 38.* est actio sacra à
- E.** Christo instituta *Matth. 28, 19. contra Socinianos*, non exclusô Patre & Spiritu S. *Luc. VII, 30.* Deum autem movit
- D.** Sua bonitas *Tit III, 5.* & meritum Christi, *Eph. V, 26.* Causa *effic. minus princip.* baptismi est *ordinariè* minister ecclesiæ, *Job. 1, 33. 1. Cor. IV, 1.* *extraordinariè* &
- E.** *in casu necessitatis* etiam laicus *Job. III, 5.*
- P.** *contrà Calvin.* in quâ homines
- (etiam monstra humanâ formâ magis prædita, non verò campanæ, *contrà Pontif.*)
- E.** in hanc lucem editi, (excluduntur ergò
- P.** nondum perfectè nati,) *l. c. v. 6. sine*
- D.** sexûs atque ætatis discrimine, atque

atque sic omnes *Marc. XVI, 15. X, 14. Act. XVI, 15, 33. XIII, 8. contra Anabapt. E. & Socin.* De infantibus autem fidelium *baptismô privatis* statuimus, quod extra-^{D.}ordinariâ DEI gratiâ salventur: *Infidelium* verò infantes Divino committimus ^{P.}judicio, eosque invitis parentibus per vim abripere & baptizare non audemus: **abluuntur aquâ**, verâ & naturali, ^{D.}non aliô liquore aut materiâ, *contra plu- E. res dissentientes, Joh. III, 5. Act. II, 36. X, 47.* Asperſionis actus ſemel aut tri ^{P.}bus vicibus fieri poteſt. *Materiam cœleſtem* in hōc ſacramentō non nominamus, ^{D.}cum accuratius *res* cœleſtis dicatur: **in nomine Patris & Filii & Spiritûs Sancti**, (his Forma baptiſmi in-^{D.}nuitur,) *contra Arianos, Eunomianos &c. E.* **ut regenerentur & renoventur**, *Joh. III, 5. Tit. III, 5. contra Calvin. Entuſiaſtas, Schwenckf. & alios* pro quô inſigni ^{P.}beneficiô DEO maxima debetur laus ^{D.}*1. Petr. I, 3.* Aliter tamen baptiſmus gratiam ſpiritualem, nempe remiſſionem ^{D.}peccatorum, *Act. II, 38. XXII, 16.* communionem cum Chriſtō & eccleſiâ, ^{C.}

- Gal.* III, 27. *1. Cor.* XII, 13. confert infantibus, aliter adultis, iis enim fides primùm confertur, in his verò fides ante baptismum è verbò concepta confirmatur & obsignatur, *Ebr.* VI, 2. *Act.* II, 41. *II X.*, 12, 36. *seqq.* 18, 8. Baptismus quoque olim collatus pœnitentibus & credentibus semper efficaciter prodest, *Rom.* VI, 4. *Col.* III, 1. *seqq.* Ad significandam autem baptismi efficaciam *Exorcismus* rectè adhibetur, *contrà Calvinianos*, est tamen abrogabilis, consensu ecclesie, non tanquam res mala, sed tanquam cœrimonia indifferens: **salutis æternæ**
- C. causâ.** *Tit.* 3, 5. *1. Petr.* 3, 20. *seqq.*
- D.** Hic baptismus, juxta instit. Christi semel collatus iterari circa idem subjectum
- E.** non debet, *contrà Anabapt. & alios*, *Eph.* IV, 5. Divisio enim *in baptismum fluminis, flaminis, & sanguinis* figurata est.
- D.** *Marc.* I, 8, X, 39.

PART. III. CAP. XI.

De

Sacrá Coená.

COENA Domini, quæ & *Σύναξις*, D.
 ac mensa Domini, dicitur *1. Cor. X,*
20. XI, 21. It. *εὐχαριστία*, à *Marc. XIV,*
23. In primitivâ ecclesiâ habitò respectu
 ad nonnullos ritus dicebatur *Αγάπη*, Sa-
 cramentum Altaris, *Missa*, non tamen E.
 in sensu *Pontificiò*, hæc enim est mutila,
 contrariatur institutioni Christi ejusque
 sacrificio semel præstito *Ebr. IX, 12. seqq.*
 itemque exemplo Apostolorum, qui di-
 stribuebant, *Act, II. 41.* non unus pro
 aliis sumebat &c. est actio à Chri-
 sto, auctoritate Divinâ, & sic non D.
 exclusis reliquis Personis, instituta,
Matth. 26, 26. seqq. Marc. 14, 22. seqq. Luc.
22, 19, 20. 1. Cor. XI, 11. seqq. Causa im-
 puls. sunt eadem, quæ baptismi, *Job. XIII, 1.*
 Causa ministerialis est minister ecclesie or-
 dinarius, qui elementa externa conse-
 crat

- P. crat & sacramentum communicantibus distribuit. Ergò communicans non sibi sumat, sed distributionem expectet! **I.**
- D. *Cor. IV, 1. XI, 23, 33. seqq.* in quâ cum pane, verò, sive azymus sit, *contrà Græcos*, sive fermentatus, *contrà Latinos*, sive subtilior, sive crassior, *contrà Calvin.* & vinò, *materia terrenâ*, vinum autem sive rubrum sit, sive album, sive merum, sive aquâ paulisper temperatum, in regionibus scil. illis ubi fortiora adhibentur vina, non impedit, modò non ex necessitate nec magna aquæ quantitas vino admisceatur, *more Pontificiorum*: **benedictò**, seu consecratò, adhibitis verbis institutionis, tanquam *formâ* S. Coenæ, tum sequitur dispensatio:
- D. **corpus Ipsi** verum & substantiale, *Luc. 22, 19, 1. Cor. XI, 24.* **manducandum & sanguis Ejus bibendus**, tanquam materia cœlestis verè præfens, (*contrà Calvin. Matth. l. c. 1. Cor. X, 16. XI, 27.*) & unione sacramentali cum materiâ terrenâ ipso usu, extrâ **usum enim non habet rationem sacramen-**

menti, conjuncta: *contra Pontificiorum E.*
transubstantiationem mutilationem & circum-
gestationem: datur & ore corporis acci- D.
pitur à dignis æque ac indignis, ll. cc.
communicantibus Christianis,
 qui sunt *subjectum* seu *Finis Cui*. Non au- E.
 tem h. l. differentia inter Clericos & lai-
 cos est admittenda, *contra Pontif. in* D.
mortis Christi commemoratio-
nem, peccatorem remissionem,
 juxta verba institutionis, fidei con-
firmationem, quâ cum semper opus
 habeamus, sæpè sacramentô utendum, P.
1. Cor. XI, 25. **cum Christô,**
 & aliis credentibus **unionem,** *1. Cor.*
XII, 13. Eph. V, 30. & vitæ æ-
ternæ consecutionem. *Matth. C.*
XXVI, 29. Hos autem *Fines* nemo con-
 sequitur, nisi, qui seipsum probare potue- D.
 rit & dignè sacramentô usus fuerit *1. Cor.*
XI, 28. seqq. Inde.

Ebrius, infamis, erroneus, atque furentes,
Cum pueris, Domini non debent sumere corpus. P.

G 4

PART.

PARTIS III. CAP. XII.

De

Prædestinatione & Re-
probatione.

§. I.

De Prædestinatione.

- D.** PRædestinatio, *electio*, ad gloriam
scilicet, *Rom. IIX, 29, 33. Eph. I, 4, 5.*
inscriptio in librum vitæ, *Phil. IV, 3. Apoc.*
xx, 16. liber DEI scriptus *Exod. xxxii, 32.*
- C.** scriptio in librô, *Dan. XII, 46.* in librô vitæ
agni, *Apoc. XIII, 8. XXI, 27.* scriptio nomi-
num in cœlis, *Luc. x, 20.* quæ infallibilis
- E.** quidem, *2 Tim. II, 19.* & immutabilis est,
Job. x, 28. *contra Socin.* particularis licet, *con-*
tra Huberum Matth. xx, 16. strictè dicta,
- D.** latius enim totum processum DEI in ne-
gotiô salutis in tempore locum habiturum
& ab æterno decretum significat *in Form.*
Concord. Artic. XI, n. 4. est decretum
DEI æternum, in quô consistit genus,
quô

quò DEUS Trinunus, tanquam cau- D.
 sa effie, virtualiter causans, ex immen-
 sâ suâ misericordiâ *Eph. l. c. 2 Tim. I.* C.
 9. homines illos omnes & so-
 los, quos in Christum finaliter D.
 credituros prævidit, qui sunt obje-
 ctum personale prædestinationis, *Marc. C.*
xvi, 16. Job. vi, 40. Ebr. ii, 16. propter
 Christi meritum, *Eph. I, 3. seqq.* est
 causa impuls. externa principalis, finali
 fide, quæ est minus principalis, *contra* E.
Calvinianorum absolutum decretum, l. c. 5
2 Thess. II, 13. apprehensum, atque D.
 ita prævisum, prædestinatio enim si-
 ne præscienciâ esse nequit, non verò vi-
 ceversâ, *Rom. IIX, 29.* Inde electus per
 mortalia peccata fidem & Spiritum S. ex-
 cutere quidem potest totaliter, non verò E.
 finaliter, *contra Bezam. l. c. v. 13.* Certus
 quippe esse potest credens de electione
 suâ *contra Pontif. firmam ergò eandem effi-*
cere studeat 2 Petr. I, 10. salute æternâ P.
 donare constituit, in quò actu de- D.
 G 5 cre-

cretum hoc formaliter consistit *Ezech.* 33, 11.
Job. III, 16. salutis eorum, *Matth.*
 5, 25, 34. & suæ gloriæ causâ. *Eph.*
 1, 6.

§. II.

De Reprobatione.

D. **R**eprobatio, cujus concretum ἀδό-
 κημιον, reprobus, est ἕγγραφον *1 Cor.*
 9, 27. *2 Cor.* 13, 5. *Ebr.* VI, 8. incaute au-
 tem *prædestinatio ad mortem* dicitur:
 est decretum DEI æternum,
 quò DEUS ex justitiâ suâ vindi-
 cativâ, seu irâ, cujus vasa reprobî di-
 cuntur, *Rom.* IX, 22. *2 Tim.* II, 20. ho-
 mines peccatores finaliter in-
 credulos, qui nemini magis, nisi sibi
 P. ipsis damnationem imputare debent, *Hof.*
 XIII, 9. *Matth.* 22, 14. *Luc.* 14, 18, seqq.
 propter peccata eorum, quæ qua-
 tenus cum finali incredulitate conjuncta
 sunt, constituunt causam impuls., exter-
 nam

nam demeritoriam, *contrà Calvin. Marc. E.*
 XVI, 16. damnare, repudiare, abjicere,
 ab æterno decrevit, ad punienda
 peccata eorum, & justitiæ suæ
 gloriam! *Rom. II, 5.*

PARTIS III. CAP. XIII.

De

Ecclesiâ.

§. I.

De quidditate ecclesiæ.

Ecclesia, quæ aliàs dicitur corpus ^{D.}
 Christi *Eph. IV, 12.* sponsa Christi, *A-*
poc. 22, 17. Regnum coelorum *Matth. III, 2.*
 Civitas DEI, *Psal. 46, 5.* *Eph. II, 19.* Do-
 mus DEI, *Psal. 27, 4.* Vineam Domini,
Matth. XX, 1. Cujus varia quoque prædica-
 ta in *Canticò canticorum*: propriè dicta,
 impropiè enim quamvis concionem,
 etiam inordinatam significat, *Act. XIX, 32.*
 39, 40. Propriè autem sumitur tribus mo-
 dis (1.) pro *militante*, in his terris, quæ à
 militiâ spirituali ita dicitur, *Eph. V, 10. seqq.* ^{P.}
I. Petr.

- I *Petr.* v, 8. I *Job.* v, 4. (2) pro triumphante
 in coelis, *Apoc.* VII, 9. *seqq.* (3.) pro utrà-
 que *Eph.* I, 22. *Ebr.* XII, 22. *seqq.* Nomen au-
 tem hoc absolutè positum *Ecclesiam mili-*
 tantem præcisè significat, *Act.* xx, 28. *Rom.*
 XVI, 4. & alibi, quæ porro notat vel repræ-
 sentativam *Matth.* 18, 17. vel syntheticam,
 & hæc ulterius accipitur vel generaliter pro
 totò coetu externo è credentibus, hypo-
 critis & malis aggregatò: vel specialiter pro
 communione verè credentium & sancto-
 rum. Hòc locò de *Ecclesiâ militante*, synthe-
 ticâ propriè & specialiter sumtâ agimus;
 est coetus, seu congregatio, verè
 credentium & sanctorum,
 E. eorumque solorum, (*contra Pontif. Rom.*
 XI, 17, 20. *seqq.* *Gal.* III, 26.) hi enim con-
 stituunt materiam ecclesiæ. Non igitur
 P. nobis sufficiat externo tantùm coetui ad ef-
 fe & externis mediis uti, *Rom.* II, 28, 29.
 D. I *Cor.* X, 1. *seqq.* à DEO, *Psal.* 95, 7.
 I *Petr.* II, 9. *seqq.* & Christo Θεανθρωπῶν,
 ex gratuitò erga homines favo-
 re, propter meritum Christi;
Act. 20, 28. collectorum, Christo,
 tanquam capiti, *Eph.* I, 22. v, 23. *Col.* I, 18. II, 19.
 Aliò

Aliò ergò *visibili* capite cum ecclesia non ^{E.}
opus habeat, *contra Pontificios*, Huic soli
adhæreat, *Eph. IV, 15. seq.* Domino ac ^{P.}
Redemptori suo, in quo capite mem-
bra crescunt, iisque nihil deest. *Job. I, 16.*
1 Cor. III, 21. seq. *Eph. I, 23.* per veram ^{C.}
fidem, (in quâ Forma ecclesiæ consistit) ^{D.}
unitorum, in quò Christus,
non exclusis reliquis Personis Divinitatis,
per verbum & sacramenta, tan-
quam per media accendendæ & confirman-
dæ fidei; subinde alios regenerat,
sicque ecclesiam amplificat *juxta promiss.* ^{C.}
Psal. 80, 9. 102, 14. seqq. alios, per
fidem sibi jam insitos, sanctificat, *Es.*
LIV, 1. seqq. coll. Gal. IV, 27. ad corpo-
ris totius ac membrorum sin-
gulorum ædificationem, *Eph. IV,*
12, 16. ædificet itaque alter alterum, *1 Cor.*
XII, 4. seqq. 1 Petr. IV, 10. Ebr. X, 25. & ^{P.}
salutem. Eph. I, II. seqq. Ebr. XII, 22. seqq.

§. II.

§. II.

De attributis & distinctionibus
Ecclesiæ.

- D.** Hæc ecclesia, *juxta Symb. Nicænum*, est I. una, tum absolute *Rom. XII. 5. Ebr. IV, 4.* tum exclusive quâ ratione *perpetua* est, *psalm. 48. 9. Dan. II, 44.* Fieri autem potest, ut ecclesia *visibilis* particularis deficiat, quemadmodum Romana tempore Antichristi
- E.** reverâ in multis primariis fidei articulis defecit, non tamen idè tota periit, *Apoc. XIX, 3.* Huc pertinet etiam *unitas externa*, ratione doctrinæ, sacramentorum, charitatis officiorum, &c. Unitati repugnat *Schisma & Syncretismus.*
- D.** II. Sancta, sanctitate Capitis *Ebr. IV, 15.* & membrorum, cum imputativâ, *1. Cor. I, 30.* tum hærente, *Rom. IIX, 1. contra Pontificios.* Simus ergò in Christò viva veræ ecclesiæ membra, *Gal. V, 6, VI, 15.*
- F.** utpote sistendi coram facie DEI gloriosi & sancti, *Cantic. VI, 9. Eph. V, 27.*
- III.
Ca-

Catholica, non solum quatenus est
 orthodoxa & christiana, doctrinam Pro- C.
 phetarum, Christi & Apostolorum *uni-*
versali & unanimi consensu recipiens, sed D.
 etiam ratione locorum, *Pf. 19, 5.* popu-
 lorum *Gal. 3, 28.* & temporis, *Matth. 28,*
20. contra acatholicismum Papalem. IV.A- E.
postolica, quia superstructa super fun- D.
 damentum Apostolorum *Epb. II, 20.* Itaque
successio localis nõ sufficit: **Et distingvitur** E.
in universalem, ad quam promissio-
 nes perpetuæ durationis pertinent,
Matth. 16, 18. 1. Tim. III, 15. & parti- C.
culares, *Act. XV, 41. XVI, 5. 1. Cor. D.*
XVI, 19. Gal. I, 2, quæ vel *simplices* vel
compositæ, ratione regiminis ecclesiastici.
Ecclesia generaliter, & synecdo-
 chicè spectata, (in quâ impii sæpe præ- P.
 ponderant *Es. 3, 9. Luc. 18, 8. seq.*
 DEUS tamen novit suos *2. Tim. II, 19. 2. C.*
Cor. VI, 9. Phil. II, 15. eosque aliquando
 separabit, *Matth. III, 12. seq. XIII, 30, 41.*)
distingvitur in veram, seu puram,
 cujus potio rem partem constituunt verè
 cre-

- D. credentes & sancti : & falsam , seu impuram , cujus potio- rem partem constituunt impii & in doctrinâ fidei errantes. *Ad particularem puram* ab homine Christiano dignoscendam *sufficiunt duæ notæ externa*, nempe *pura verbi prædicatio*, legitima *sacramentorum administratio*, contra
- E. Pontificios. *Act. II*, 42. Possunt tamen reduci ad solam verbi prædicationem, *Job. X*, 27. verbum enim docet quoque quâ ratione sacramenta ritè sint dispensanda,

PARTIS III. CAP. XIV.

De

Ministerio Ecclesiastico.

- D. **M**inisterium Ecclesiasticum, (*Græcè διακονία Act. I*, 17. *VI*, 14. *2. Cor. III*, 8, 9.) mediante quò homines ad communionem ecclesiæ vocantur,
- E. *contra Anabapt. & similes.* est officium
- D. publicum, *juxta ll. cc. à DEO Psalm. 68*, 12. *Gal. 1*, 1. *Act. 20*, 28. *Matth. 28*, 19. *Eph. IV*. 11, *1. Cor. XI*, 23. à Quò conservatio ministerii expetenda *Matth. IX*,

38. qui id ipsum ex ardentissimo erga ecclesiam amore sustentare promisit, *Zach. XIII,*
2. Matth. 24, 14. 2. Cor. V, 18. seq. **OR-** **C.**
dinatum, in quò certæ personæ, D.
 quæ dicuntur *ministri &c. 1. Cor. IV, 1.*
 servi Christi, *Tit. I, 1.* mares, non foeminae,
contrà Anabapt. & Socin. 1. Cor. XIV, 24. E.
1. Tim. II, 12. sint autem irreprehensibi-
 les, *1. Tim. III, 2. seq. Tit. I, 6.* **legiti-** **P.**
mè vocatæ, vocat autem Deus (a)
immediatè, ubi vel Ipse personas denominat
 e. g. Mosen *Exod. 3, 10.* Prophetas plu- **D.**
 rimos & Apostolos: *vel singulari modo &*
 mandato vocat, e. g. Aaronem *Exod. IV,*
10. seqq. Matthiam, Act. I, 24. seqq. (β)
mediatè per ecclesiam non per solos Epi-
 scopos exclusò statu politicò, *contrà Pon-* **E.**
*tificios, Matth. 18, 18. Act. VI, 3. seqq. Con- **D.**
 currunt ad hanc vocationem (1.) *Electio*
 seu iudicium de doctrinâ, vita & donis ad
 hoc munus obeundum necessariis, quæ
 utrique statui convenit, *1. Job. IV, 1. (2.)*
Vocatio specialissimè dicta, quæ sicut etiam
 prima *presentatio* fit à Patrono, consenti-
 ente ecclesiâ, *contrà Pontificios, & or-* **E.**
dinatæ, (3.) ordinatio est personæ e- **D.**
 lectæ per certos ritus ad officium inau- **C.**
 gura-*

H

gura-

- guratío ; quæ juris Divini est & more
- P.** Apostolicò fit per impositionem manuum & preces, *Act. VI, 6. XIII, 2. seqq.*
- E.** *1. Tim. IV, 14. V, 22. contra eosdem* : per-
- D.** agitur à statu ecclesiastico, sed nomine ecclesiæ. Perinde autem est, siue quis ordinetur ab Episcopo, siue à Presbytero,
- E.** *contra Pontif. Act. XX, 17, 28. 1. Petr. V, 1. 2.*
- D.** Omnes hi actus undò nomine vocantur *missæ*, *Esa VI, 8. seqq.* Patet inde legitima **B.**
- E.** Lutheri & Evangelicorum ministrorum
- D.** Vocatio: *contra eosd.* **verbum DEI**
- D.** publicè & privatim **docent** *Matth. 28. 19, 2. Tim. II, 15, 24.* doceant autem iuxta *1. Sam XII, 23. 1. Cor. III, 7. 1. Tim. IV, 12. seqq. 1. Petr. V, 2. seqq.* **sacramenta**
- D.** ordinariè administrent, *vid. supra capita de sacramentis*; **peccata remittunt ac retinent** *Matth. XVI, 19. Job. XX, 23.* quæ ministrorum potestas, licet
- E.** efficax sit, *contra Donatistas & alios*, non
- D.** tamen ministrorum propria, sed subordinata & Christi est, *Esa. 43, 25. Marc. II, 7. contra Pontif.* Ergò Confessio & absol.
- C.** privata utiliter retinetur *Matth. 3, 6. Prov. 28, 13.* **Excommunicatio** quoque seu ligatio,
- D.** tum major tum minor, respectu impoenitent.

tentium, (non autem locustarum, mus- E.
 carum &c. *contra Pontif.*) valde necessa-
 ria est: & cætera, quæ ad eccle-
 siam pertinent, curant ac diri- D.
 gunt, inde etiam magistratus in abro-
 gandis & instituendis ceremoniis eccl. P.
 consiliò & operâ ministrorum piorum uti
 debet. *1. Par. XIV, 2. 1. Cor. 14, 40.*
 ad hominum, qui sunt sunt Finis
 Cui, *Act. 20, 28, 29. 1. Petr. V, 23.* Hi precibus P.
 ad Deum obsequiò & salariò do centibus P.
 sunt obligati, *Eph. VI, 19. Act. IV, D,*
19, 29. seqq. Ebr. 13, 17. Gal. VI. 6. seqq.
 conversionem, *Act. 26, 18. 1. Cor. III,*
5. 2. Cor. IV, 6, V, 18. sanctificatio-
 nem, *Eph. IV, 12. seqq.* & salutem C.
 æternam. *1. Tim. IV, 16.*

PARTIS III. CAP. XV.

De
Magistratu Politicò

Magistratus, (ab antiquò verbò D.
magistrare sic dictus,) h. l. non juxta
 scholas Politicorum in *oppositione ad Ma-*
jestatem, sed stylò Scripturæ **abstracti-**

vè acceptus, [*ἐξουσία*, *Rom. 13, 1.*] nam
 concretivè est persona aut multitudo per-
 sonarum divinitus vocatarum &c. quas
 Scriptura dicit Deos, *Exod. 22, 28. vid. part. 1.*
c. 1. §. 1. item ministros regni Ejus, *Sap. IV, 5.*
est officium publicum, in quò
 consistit genus, à **DEO**, qui invocan-
 dus, ut idoneas personas huic statui præ-
 P. ficiat, *Num. 27, 15. seq. ordinatum*,
Deut. 1, 17. Prov. 8, 5. Rom. 13, 1. in quò
 C. certæ personæ legitimè vocatæ,
 quarum requisita, *Exod. 18, 21. 2. Par. 19,*
 P. *7. Sap. 1, 1. IX, 1. seqq.* Vocat autem Deus
 Magistratum vel immediate *Exod. 3, 10.*
Num. 27, 18. 1. Sam. IX, 15. XVI, 12. vel me-
 diate, per electionem, successionem aut
 occupationem legitimam, *Jer. 27, 6. Rom.*
 E. *1. c.* contra Anabaptistas, *Matth. 17, 25. seqq.*
Act. 25, 10. Tit. 3, 1. seqq. 1. Petr. II, 13.
 D. & potestate circa res civiles,
 quæ officii magistratûs objectum per se
 sunt, itemque sacras; dogmata fi-
 dei quidem secundum se non subsunt po-
 testati magistratus, sed ipsum etiam Ma-
 gistratum obligant, *Deut. 12, 32. Gal. I, 8.*
 P. disciplina tamen ecclesiastica, *2. Par. 20, 3.*

vocatio & visitatio ministerii ecclesiastici, D.
 1. *Par.* 28, 1. *seq.* 2. *Par.* 17, 7. c. 29, 4. *Esa.*
 49, 23. bonorum ecclesiasticorum dispen- P.
 satio, 2. *Reg.* XII, 4. *seq.* XXII, 4. ecclesiæ
 ab improbis & hæreticis purgatio 1. *Reg.*
 II, 26. *seqq.* XV, 12. 2. *Par.* XVII, 6. XXXIV,
 3. *seq.* maximè etiam ad Magistratum civi-
 lem spectant, ita tamen, ut (α) *hæreticos*
 quæ tales, capitali supplicio afficere non E,
 debeat, *Matth.* XIII, 29. *Tit.* III, 10. *contra*
Pontificios. (β) consilio sincerorum verbi P.
 Doctorum utatur, *Deut.* 17, 18. *Jos.* I, 7. *vid.*
 c. *precedens.* instructæ, in Republicâ^A D.
 leges ferunt, *Tit.* III, 1. judicia ex-
 ercent & transgressores puniunt,
 competit enim Magistratui officium legis-
 latorium, judicarium & punitivum, *Gen.*
 IX, 6. *Rom.* XIII, 4. eamque adver-
 sus hostes, externos & internos de-
 fendunt, ad injustam vim abigendam
 licite quoque bellum gerunt, 1. *Sam.* 18, 17.
Matth. II, 9. *Act.* X, 1. *seqq.* *contra* *Anabap-* E.
istas. salutis publicæ causâ. *Rom.* C.
 XIII, 4. *init.* 1. *Tim.* II, 2. Correlatum ma-
 gistratûs sunt *subditi*, omnes scilicet, qui in
 Republ. continentur, nec tamen sunt ma-
 gistratus ipse: neque differentiâ est inter E.

laicos & clericos, *contra Pontificios Matth.*
 17, 27. *Act.* 25, 10. *seqq. Rom. l. c. & alibi.* Sub-
 diti autem magistratui cuius ad preces
 1. *Tim.* II, 2. honorem, *Rom.* XIII, 2. *1. Petr.*
 II, 17. tributa, *Rom.* 13, 6. & obedi-
 entiam uniuersalem, (exceptis iis, quæ sunt
 P. contra voluntatem DEL, *Rom. l. c. Act. V, 29.*)
 obligati sunt: Nam quæ internum homi-
 nem Christiani nemini sunt subiecti, nisi
 Regi Regum. *Prov.* 23, 26. *Rom.* 14, 17. *Apoc.*
 19, 16.

PARTIS III, CAP. XVI.

De

Statu domestico & spe- ciatim Conjugali.

D. **C**onjugium, a communi iugo di-
 ctum dicitur etiam *matrimonium* a fine
 conjugii, nempe procreatione liberorum,
 per quam mulier mater fit, est **societas**
 domestica; præter hanc dantur etiam *socie-*
tas (1.) *paterna*, quæ est conjunctio parentum
 P. (*quorum officia* 1. *Tim.* V, 8. *Matth.* VII, 9. *Eph.*
 VI, 4. *Col.* III, 21. *Prov.* 29, 17.) & liberorum
 (*horum off.* *Ex.* XX, 12. *Eph.* VI, 1. *seq.* 1. *Tim.* V,
 4. *Prov.* X, 1. XXII, 22.) Divinitus instituta,
 ad educationem liberorum & totius soci-
 tatis

tatis salutem, *vid. ll. cc. & (2.) Herilis*, quæ est **D.**
 conjunctio inter Dominum & servum, Do-
 minam item & ancillam, juxta voluntatem
 divinam ordinata (*Exod. 21, 1. seq. 1 Cor. 7, 20.*
seq. Eph. 6, 5. seq. Col. 3, 23, 24. 1 Pet. 11, 19.)
 ad mutuam utilitatem. De officio Domino-
 rum *vid. Exod. 20, 10. Deut. 24, 14. Matth. P.*
II, 6. X. 19. Jac. V, 14. Servorum *Eph. Col. &*
1 Pet. 11, 6. Tit. 11, 9. seu conjunctio, **D.**
 pro statu accepta, cujus actus inchoantur
 à consensu libero, qui verbis signisvè, dum
sponsalia & benedictio sacerdotalis celebrantur,
 manifestatur : **uni**us, ad excludendam **E.**
Polygamiam simultaneam, *Matth. 19, 4. seqq.*
 successiva enim est licita, *Rom. 7, 2. 1 Cor. 7, 8. D.*
seqq. 1 Tim. 5, 14. **maris & foeminae** ; **E.**
 sunt *materia* conjugii citrà differentiam sta-
 tus ecclesiastici & secularis, *1 Cor. VII, 7. seq.*
IX, 5. 1 Tim. III, 2, 12. Tit. 1, 6. Interim *cœlibatus* **P.**
 liberè & castè servatus suâ laude frustra-
 ndus non est, *1 Cor. VII, 1, 8, 28. seqq. Matth. 24, D.*
19. Requiritur autem ad personas, ut *soluta*
& habiles sint per *justam ætatem & sanitatem*,
 itemque ut eorum conjunctioni *consangui-*
nitas aut affinitas non obstat, *Lev. XIX, 6. seqq.*
XX, 10, 11, 17. seqq. 1 Cor. V, 1. hujusmodi enim **P.**
 illegitima matrimonia pro peccaminosis
 imò nullis declarantur. *Dispensatio* quoque **E.**
 tan-

tantum in illis gradibus, qui per legem positivam ecclesiasticam prohibiti sunt, locum

D. habet: **indissolubilis**, *Gen. II, 24. Matth. XIX, 5. seqq.* excepto casu adulterii, *Matth. l. c. & cap. V, 32.* & malitiosæ desertionis *1 Cor. VII, 15.* **juxta divinam institutionem** *Gen. II, 21. Matth. l. c. Prov. 18, 22. XIX, 14. 1 Tim. IV, 13.* **ex mutuo utrius-**

D. **que**, ac parentum, quorum consensus de

E. necessitate requiritur, *contra Pontif. Exod. 22, 17. Deut. 7, 3. Col. 3, 20.* **consensu nata,**

ad generationem sobolis & mutuum vitæ adjuvatorium. Est *finis in-*

P. *termedius*, (horsum pertinet quoque fuga

C. *scortationis 1 Cor. VII, 2.) Gen. I, 28. II, 18.* quem sequitur *ultimus*, conservatio Reipubl. & Ecclesiæ. *Officia* Conjugum sunt

P. *vel communia*, nempe conjunctio animorum, *1 Cor. VII, 10, 33. seqq. Eph. V, 28.* corporum *1 Cor. 7, 3. 1 Thes. IV, 4.* & facultatum, *Eph. 5, 29. vel propria (α) marito, Gen. 32, 13. seq. 1 Sam. 30, 3. seq. Eph. V, 23, 29. (β) uxori Prov. 31, 10 seqq. Eph. l. c. Col. III, 18. 1. Petr.*

III, 5, 6.

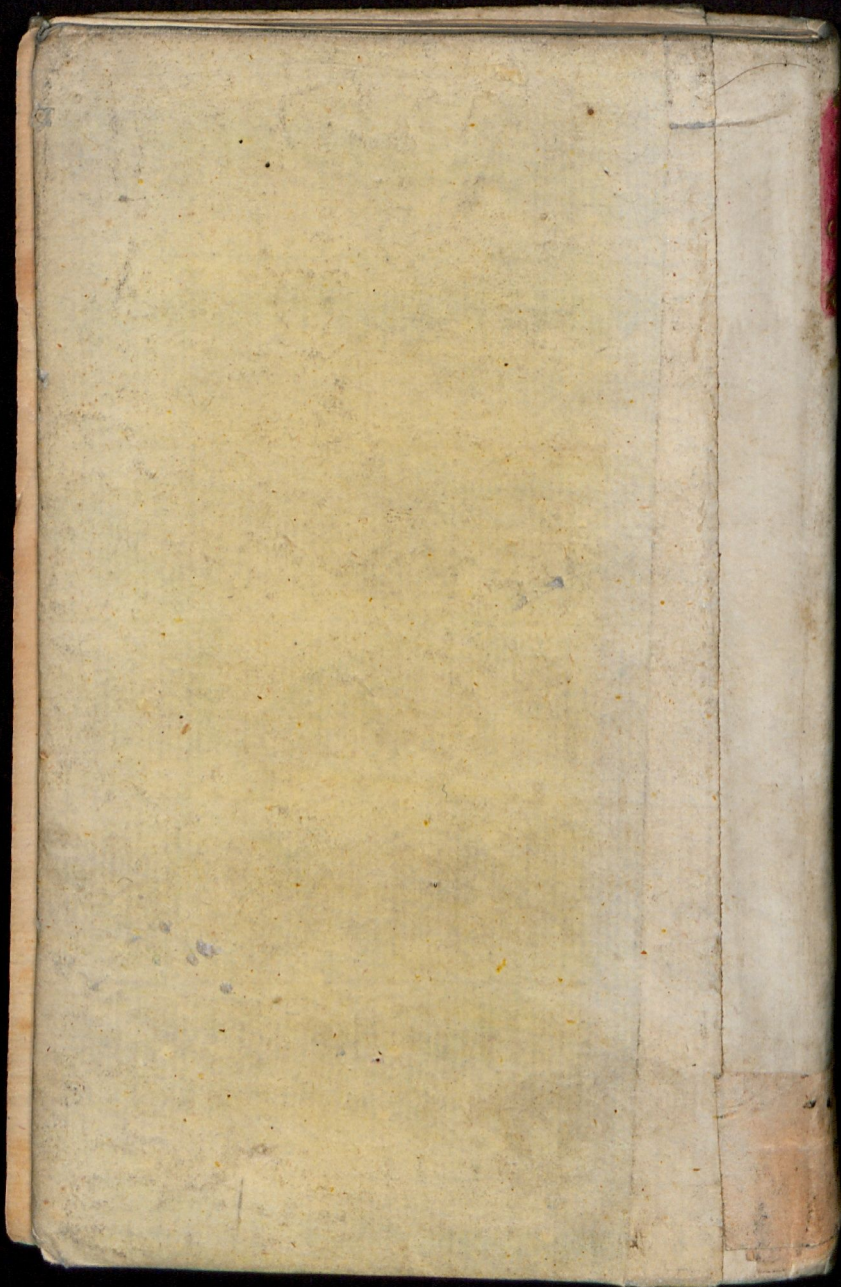
S. D. G.

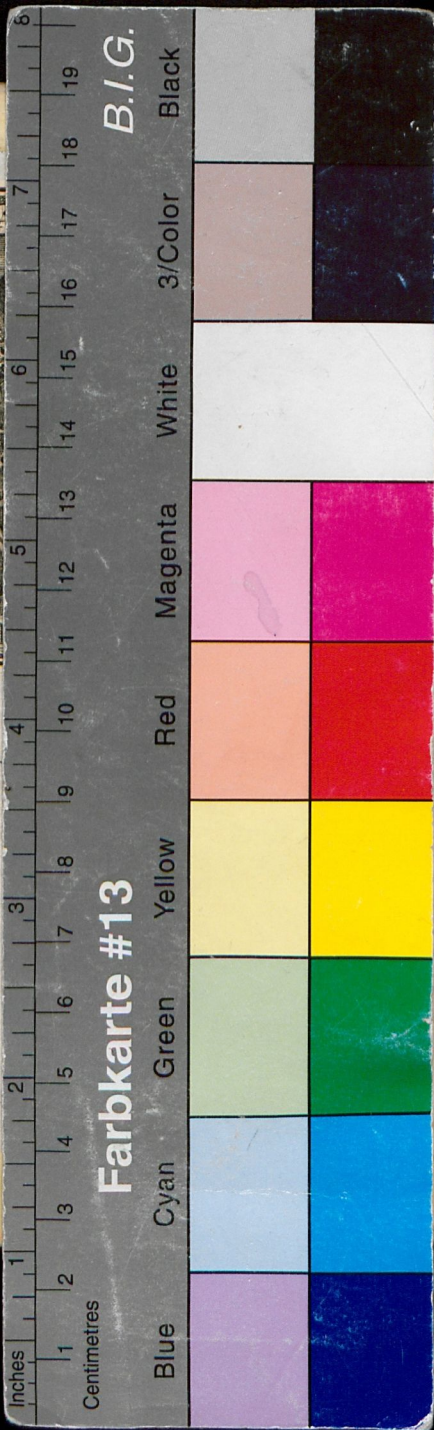

42 $\frac{7}{6}$

X 2465175

150

B.I.G.

Farbkarte #13

THEOLOGIA ΔΙ' ΟΛΙΓΩΝ
NON TANTUM SELECTISSIMA, QUÆ AD THEOL. REVELATAM
POSITIVAM,
VERUM ETIAM, QUÆ AD

POLEMICAM, MORALEM

ATQUE CONSOLATORIAM

PERTINENT, E SCRIPTURIS S. AC CELEBERR. THEOLOGIS,
(CUMPRIMIS E B. BAIERI COMP. THEOL. POSITIVÆ,
CUIUS METHODUM SINGULASQUE THESES HÆC
THEOL. δι' ὀλίγων CONTINET),

SPECIATIM QUOQUE
COMPENDIOLUM PECULIARE,
SCIL. DEFINITIONES ET DISTINCTIONES SACRAS MA-
IUSCULIS LITERIS EXPRESSAS,
IN COMPENDIOSISSIMO COMPENDIO
EXHIBENS :

HUCUSQUE LECTIONIBUS ACADEMICIS PRIVATISS. SUB-
STRATA, NUNC VERO E MSto PUBLICÆ LUCI DATA.

CUM
CENSURA ET APPROBATIONE
JO. FRANCISCI BUDDEI, THEOL. D. ET PP.

Joh. XVII, 17. *M. Nolte*
Πάτερ ἄγιε, ἀγίασον ἡμᾶς ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου, ὃ λόγος
ὁ σὸς ἀλήθεια ἐστίν. *H. Wallbaum*

HANNOVERÆ
APUD NICOLAUM FORSTERUM,
M DCC XIV.

10